

FYODOR DOSTOYEVSKI

(1821–1881)

PAŽEMINTIEJI IR NUSKRIAUSTIEJI

(1861)

L. Rachmanovo ir Z. Judkevič 4 veiksmų, 12 paveikslų sceninė kompozicija

Vertė

LEONAS ŽURAUSKAS

VEIKĖJAI

IVANAS PETROVIČIUS – jaunas literatas

ICHMENEVAS Nikolajus Sergejevičius

ANA ANDREJEVNA – jo žmona

NATAŠA – jų dviejų duktė

KUNIGAİKŠTIS VALKOVSKIS Piotras Aleksandrovičius

ALIOŠA – jo sūnus

KATERINA FIODOROVNA (KATIA) – jo sužadėtinė

JEREMIJAS SMITAS

NELĖ – jo anūkė

MASLOBOJEVAS Filipas Filipovičius

ALEKSANDRA SEMIONOVA – jo sugyventinė

BUBNOVA Ana Trifonovna – smuklės savininkė

SIZOBRIUCHOVAS – pirklelis

ARCHIPOVAS – jo bičiulis

MITROŠKA – pelnininkas

Vyresniojo laipsnio karininko ŽMONA

MILERIS – cukrainės savininkas

MINA – jo duktė

ŠULCAS ir KRIGERIS – cukrainės lankytojai

Madam ALBERT – Katios guvernantė

MAVRA – Natašos tarnaitė

STEPANAS – smuklės patarnautojas

DURININKAS

MOTERIS SMUKLĖJE

VALKOVSKIO LIOKAJUS

Cukrainės lankytojai, nuolatiniai smuklės klientai, čigonai, vestuvinininkai, kulto tarnai, elgetos.

Veiksmas vyksta Peterburge, praėjusio šimtmečio šeštajam dešimtmečiui baigiantis.

PIRMAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Milerio cukrainėje. Pro langus žvelgia paskutiniai besileidžiančios saulės spinduliai. Ties prekystaliu, nukrautu tortais ir likeriais, iškilmingai sėdi liguistai apkūnus MILERIS. Kambario gilumoje, susėdę už stalų, keletas švarių, tvarkingų vokiečių, tai – kepėjai, balniai, skrybėlininkai, ateinantieji čia iš viso Voznesenskio prospekto. Jie skaito laikraščius, rūko pypkes ir gurkšnoja kavą.

Gretimose, arkos atskirtoje salėje matyti dar keletas lankytojų. Girdėti žaidžiant biliardą, tarška blerbančiu fortepijonu skambinamas „Augustinas“.

Tolimame kampe, prie krosnies, sėdi liesas aštuoniasdešimtmetis senis negyvėlio veidu, apsvilkęs senu suplyšusiu paltu, pasidėjęs ant kelių apvalią sulamdytą skrybėlę ir nejudėdamas žiūri tiesiai priešais save. Prie jo kojų toks pat liesas, kaip jisai, bjaurus šuo.

IVANAS PETROVIČIUS sėdi prie lango; jo rankose laiškas. Šviesiaplaukė šeimnininko duktė MINA ruošiasi prie staliuko.

MINA. *(Niūniuoja).* Ach, mein lieber Augustin... Augustin... Augustin...

IVANAS PETROVIČIUS. *(Atidėjęs į šalį laišką, žvilgčioja į langą; jo veidas pagyvėjęs).* Nuostabus dalykas, kaip vienas saulės spindulys gali paveikti žmogaus sielą! Šiandien visą dieną vaikščiojau po miestą ir ieškojau buto. Norėjau susirasti nors vieną kambarį, bet būtinai didelį, aišką, ir kiek galint pigesnį. Esu pastebėjęs, kad ankštame bute net ir mintims ankšta. Dėl ko tat?

(MINA nustebusi pakraipo galvą).

Dar iš ryto jaučiausi nesveikas, o arti saulės laidos pasidarė net ir labai negera. Išėjau į Voznesenskio prospektą, ir staiga visa gatvė nušvito, skaisčios šviesos nužerta. Sieloje pragiedrėjo, tarytum visas suvirpėjau, lyg kas būtų kumštelėjęs alkūne. Naujas žvilgsnis – naujos mintys... Nuostabu, ką gali padaryti vienas saulės spindulys! *(Pauzė).* Mina, ar žinote, kas tai yra svajotojas?

MINA. Aš jūsų nesuprantu.

IVANAS PETROVIČIUS. Yra Peterburge gana keistų kampelių. Į tas vietas nežvelgia toji pati saulė, kuri šviečia visiems Peterburgo žmonėms, o kažin kokia kitokia, ir šviečia į viską kita, ypatinga šviesa. Šituose užkampiuose, mieloji Mina, gyvena keisti žmonės – svajotojai. Jūs paklauskite: apie ką jie svajoja? Nagi apie viską... apie vaidmenį poeto, iš pradžių nepripažinto, o vėliau apvainikuoto, apie savąjį kampelį, ir apie mielą būtybę, kuri žiemos vakare klausosi jūsų, pražiojusi burnytę iš išpūtusi akutes, kaip klausotės jūs dabar manęs... *(Prislopinęs balsą ir žvilgčiodamas į Smitą).* Klausykite, ko tas senis visą laiką šičia valkiojasi ir ko jam čia reikia? Jo veidas toks negyvas, jog jau tikrai ničnieko nebereiškia. Kodėl kiekvieną kartą aš jį pamatęs jaučiu, jog šiandien man atsitiks kažkas nevisai kasdieniška? Tikrai sakant, aš sergu, o liguisti pojūčiai beveik visuomet esti apgaulingi.

(Muzika gretimame kambaryje nutrūko, pasidarė aiškiau girdėti šneka ir kojų brūžinimas. Įėjo mažutis, apskritutis ir nepaprastai valyvas vokietukas su kietai krakmolyta apykaklėle ir labai raudono veido. Sustojęs jis staiga pastebi jremtą į jį negyvą senio žvilgsnį).

ŠULCAS. *(Šaižiu, veriamu balsu, su grūmojama veido išraiška).* Warum sehen sie mich so aufmerksam an?

(SENIS tyli).

Aš jus klausiu, ko jūs į mane taip stropiai žūrėt? Aš caro rūmuos žinoms, o jūs nežinoms rūmuose.

(SENIS netgi nekrustelėjo).

MILERIS. *(Priėjo prie jo ir pasilenkė prie pat jo ausies).* Ponas Šulcas jus prašė stropiai nežūrėti į jį.

(SENIS nusigandęs pakilo nuo kėdės. Išmetė skrybėlę. Pasilenkė jos, išmetė skylėtą skarelę).

Ne, ne, sėdėt! *(Padrąsinamai patapšnojo jam per petį).* Aber her Šulc labai prašė jus nežūrėti į jį. Jis rūmuos žinoms.

SMITAS. *(Subruzdęs dar labiau nei pirma ir pasilenkdamas prie savojo šuns).* Azorka, Azorka!

(Šuo nekrustelėjo).

(Sielvartingai). Azorka, Azorka! *(Pajudino šunį lazda. Tasai guli kaip gulėjęs nejudėdamas. Lazda iškrito jam iš rankų. Atsiklaupė ant kelių, kilstelėjo šuns snukį. Ilgai žiūri į jį nesusivokdamas. Paskui aimanuodamas priglūsta prie jo veidu. Pauzė).*

MILERIS. *(Susigraudinęs).* Galima iškamša padaryt. Galima gėras iškamša padaryt. Fiodoras Karliovičius Krigeris puikus padarys iškamša. Fiodoras Karliovičius Krigeris didelis meistras iškamša daryt.

KRIGERIS. *(Ilgas, liesas vokietis rudais kuokštuotais plaukais, išeina į priekį).* Taip, aš puikiai padarys iškamša.

MILERIS. Fiodoras Karliovičius Krigeris tur didelis talentas padaryt visoks puikus iškamša.

KRIGERIS. Taip, aš turu didelis talentas padaryt visoks puikus iškamša ir aš jums už dyką padarys iš jūsų šunėlis iškamša.

ŠULCAS. *(Ūmai, taip pat didžiadvasiškumo pagautas).* Ne, aš jums sumokėt už tai, kad jūs padaryt iškamša.

(Smitas klausosi viso to nesusivokdamas, visu kūnu drebėdamas).

MILERIS. Paliūkėt! Išgėrkit vėnas stiklėlis gėras konjak.

(MINA paduoda konjaką. SENIS mašinaliai paėmė stiklėlį, bet, pusę išlaistęs, pastatė atgal. Bejėgiškai susmuko ant kėdės).

Reikia išnešt jo pudelis. *(Išėjo).*

(MINA įžiebia dujų žibintus).

MINA. Ach, mein lieber Augustin... *(Pastebėjusi Ivaną Petrovičių žiūrint į Smitą).* Vargšas senis! Ar ir jūs sergate? Jūs pas mus taip retai lankotės.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Pažvelgęs į laikrodį).* Ar ir šiandien atėjau tik valandėlei. *(Vėl išsiima laišką).* „Būk septintą valandą. Šįvakar viskas išsispręs...“ Kas išsispręs? *(Pauzė).* Kaip viskas pasikeitė! Ar tai

toji pati mergaitė, kuri vos prieš metus nenuleisdama akių ir krutindama lūpas klausėsi, kaip skaičiau savo romaną, ir taip linksmai, taip nerūpestingai kvatojo bei juokavo su tėvu ir su manimi per vakarienę? Ar tai toji pati Nataša, kuri, palenkusi galvą ir visa nutviskusi raudoniu, pasakė man: „Taip“? (*Prisiverstinai nusišypsojęs Minai*). Juk yra kvaila liūdėti ir gailėtis savęs dvidešimt penktaisiais savo amžiaus metais, tiesa? (*Akis įrėmęs, žiūri į senį*). Ką lemia man šis laiškas? Gal ji tik išsiilgo manęs... Ak, kad bent greičiau eitų laikas! (*Pauzė*). O gal ji nusprendė išeiti pas jį? Pas jį? Tatai jos tėvą mušte užmuš! O jos motiną?.. (*Pašoka*). Ne, aš turiu tuojau ją pamatyti!

SMITAS. (*Gargiančiu, vos girdimu balsu*). Trošku! Trošku!

IVANAS PETROVIČIUS. (*Pribėgęs prie jo*). Klausykite, nesielvartaukite dėl Azorkos. Eime, aš jus parvešiu namo. Nusiraminkite. Tuojau einu pašaukt vežiko. Kur jūs gyvenate?

(*SENIS neatsako*).

Aš pašauksiu daktarą... Turiu pažįstamą vieną daktarą...

SMITAS. (*Staiga įkibo jam į ranką*). Vasilijaus saloj, šeštoje linijoje... šeštoje linijoje...

IVANAS PETROVIČIUS. Jūs gyvenate Vasilijaus saloje? Aš tuojau jus parvešiu...

(*SENIS pakilo, bet susmuko ant grindų*).

(*Pasilenkė prie jo, paėmė jam už rankos*). Jis mirė!

(*Pauzė. Gretimame kambaryje linksminamasi toliau*).

Uždanga

Antras paveikslas

Ichmenevų vienaaukščio medinio namo Vasilijaus saloje kiemas. Matyti mūrinės kaimyninių namų sienos, neaukšta tvora, dalis gatvės. Kieme keletas nusususių medžių.

Kovo mėnuo. Prieblanda. Girdėti tolimas, sodrus varpo skambėjimas. Atsidaro durys, prieangyje pasirodo NATAŠA; visi jos judesiai nesąmoningi, lyg ji nesupranta, ką daranti. Už jos IVANAS PETROVIČIUS. Duryse matyti ICHMENEVAS ir ANA ANDREJEVNA.

ANA ANDREJEVNA. *(Persižegnojo).* Nueik, Natašenka, nueik vakarinių pamaldų, pasimelsk, juk netoli. Ko užsidarius sėdėti? Žiūrėk, kokia išblyškus, lyg bloga akimi nužiūrėta.

NATAŠA. *(Tyliai).* Aš... nesveikuoju.

ICHMENEVAS. Močia teisybę sako, pasimelsk, o kartu ir prasivaikščiosi. Štai Vania tave ir palydės.

NATAŠA. *(Vos girdimai).* Pasilikite sveiki!

ANA ANDREJEVNA. Ką tu, angele mano, kam atsisveikini, ar tolimas čia kelias!

NATAŠA. *(Tylėdama pabučiavo motinai ranką, priėjo prie tėvo).* Tėveli! Peržegnokite ir jūs... savąją dukrą.

ICHMENEVAS. *(Visai sumišęs).* Natašenka, dukrele mano, kas tau? Ko tu liūdi? Atverk man, seniui, viską, ir mes...

NATAŠA. Niekis, niekis, tai tik šiaip... aš nesveikuoju...

ICHMENEVAS. Laiminu tave, mano mielas, brangiausiasis vaikelį!

NATAŠA. Pasilikite sveiki!

(ICHMENEVAI nueina į vidų, durys užsidaro. Nataša greitai nuėjo vartų link. Apžvelgusi gatvę grįžta atgal).

(Pastvėrusi Ivanui Petrovičiui už rankos). Trošku! Širdį gniaužia... trošku!

IVANAS PETROVIČIUS. *(Nusigandęs).* Grįžk, Nataša!

NATAŠA. *(Sielvartingai žiūri į jį).* Ne jau tu nematai, Vania, kad aš išėjau visiškai, išėjau iš jų ir niekada nebegrįšiu atgal? *(Pauzė).* Tu mane kaltini, Vania?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, bet... bet aš netikiu; to negali būti!

NATAŠA. Ne, Vania, tai jau yra! Aš išėjau iš jų ir nežinau, kas jų laukia... nežinau, nė kas laukia manęs!

IVANAS PETROVIČIUS. Tu eini pas jį, Nataša? Taip?

NATAŠA. Taip.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet tai neįmanoma! Aš supranti, Nataša, ką tu padarysi tėvui? Kunigaikštis įžeidė tavo tėvą, juk jisai jį apvogino... savąjį ūkvedį... Juk jiedu bylinėjasi!.. Bet ką čia! Tai dar ne viskas, ar tu žinai, Nataša... o dieve, tu visa tai žinai! – juk kunigaikštis įtarė tavo tėvą ir motiną, jog jie patys, tyčia skatindavo tave susitikinėti su Aljoša, kai jisai svečiavosi pas jus kaime? Ir staiga visa, visa tai, visi šitie kaltinimai dabar pasirodys esą teisingi. Juk tat jį iš karto užmuš! O motina? Ji nepergyvens senio... Nataša, Nataša! Ką tu darai? Grįžk! Atsipeikėk! Nejaugi tu taip jį pamilai?

NATAŠA. *(Su gailia šypsena).* Ką man atsakyti tau, Vania? Tu matai: jis liepė man išeiti, ir aš esu čia, laukiu jo.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet paklausk, paklausk tiktai, visa tai dar galima pataisyti. Aš apsiimu jums viską sutvarkyti, viską, viską... Tiktai neik iš namų!..

NATAŠA. Na, ką tu, Vania, ką tu! Esi geras, doras žmogus! Aš gi tave pamečiau, o tu viską atleidai, vien apie mano laimę ir tegalvoji... *(Pauzė)*. Atsimeni, Vania, ar atsimeni, kadais ir mudu buvome laimingi! O, geriau nebūčiau pažinusi, geriau nebūčiau sutikusi jo niekad! Gyvenčiau su tavimi, Vania, su tavimi, gerutis tu mano!..

IVANAS PETROVIČIUS. Ar jisai pats pareikalavo, kad tu eitum pas jį?

NATAŠA. Ne, ne jis vienas, daugiau aš. Matai, brangusis, aš tau viską papasakosiu: jam perša sužadėtinę, turtingą ir labai kilmingą. Kunigaikštis būtinai nori, kad jisai ją vestų, o kunigaikštis, juk tu žinai – baisus intrigantas; o jinai, sako, labai graži – viskuo graži; jau Alioša žavisi ja. Kunigaikštis žūtbūt nusprendė išardyti mudviejų ryšius. Jis bijo manęs ir mano įtakos Aliošai...

IVANAS PETROVIČIUS. Ak, Nataša, bet gal visa tai netiesa, vien tik gandai. Na, kur jam, dar tokiam berniūkščiui, vesti? O iš kur tu žinai, kad jo sužadėtinė tokia graži ir kad Alioša žavisi ja?

NATAŠA. Nagi jisai pats sakė.

IVANAS PETROVIČIUS. Kaip? Jisai pats ir pasakė tau, kad gali kitą mylėti, o iš tavęs pareikalavo dabar tokios aukos?

NATAŠA. Ne, Vania, ne! Tu jo nepažįsti. Tu jo nepažįsti, nėra pasaulyje širdies, kuri būtų tiesesnė ir tyresnė!

IVANAS PETROVIČIUS. Išskankins jis tave visam gyvenimui, ir tu jį taip pat. Nesuprantu aš tokios meilės.

NATAŠA. Taip, myliu kaip beprotė. Tavęs niekada taip nemylėjau, Vania. Negera mano meilė jam... Argi aš nežinau iš anksto, kas manęs pas jį laukia?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, tai kažkoks kvaitulys, Nataša. Tai tu, dabar tiesiai pas jį išėjai?

NATAŠA. Ne, jis žadėjo čia ateiti, mudu taip susitarėme.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Pasipiktinęs)*. Ir jo dar nėra! Ir tu pirma pas jį išėjai!

NATAŠA. *(Tarytum susverdėjo nuo smūgio, su karčia pašaipą)*. Jis galbūt ir visai neateis. Užvakar rašė, kad jei aš neduosianti jam žodžio pas jį ateiti, jis būtinai turėsias atidėti savo sprendimą – važiuoti ir susituokti su manimi, o tėvas išvešias jį pas sužadėtinę... O ką, jeigu jis iš tiesų nuvažiavo pas ją, Vania? *(Vos girdimai)*. Jis pas ją. Jis tikėjosi, kad aš iš namų neisiu. Aš jam nusibodau... Ak, dieve! Ko gi aš laukiu!

(Privažiavusios brikelės bilsmas).

IVANAS PETROVIČIUS. Štai jis!

(Į kiemą įbėga ALIOŠA. Jis aukštas, lieknas, laibas; veidas pailgas, išblyškęs, akyse tiesus vaikiškas linksmumas. Apsirengęs ne įmantriai, bet dailiai).

NATAŠA. *(Apkabindama ir bučiuodama jį)*. Maniau, kad tu jau nebeateisi, Alioša. *(Ivanui Petrovičiui)*. Užmiršk mano negeras mintis, Vania, aš atitaisysiu tai!

ALIOŠA. *(Nusišypsojo, pabučiavo jai į ranką; Ivanui Petrovičiui)*. Kaip seniai norėjau jus apkabinti kaip tikrą brolių: kaip daug ji apie jus yra kalbėjusi! Būkime draugai ir... atleiskit mudviem.

NATAŠA. Jis jau atleido mums.

ALIOŠA. Nekaltinkite manęs! Jūs žinote, visa ko priežastis – tasai giminės išdidumas, tie visiškai nereikalingi vaidai, dar ten kažkokios bylos! Bet... visa tai baigsis. Mes vėl sueisime visi ir tada jau būsime visiškai laimingi, tokie laimingi, kad net ir seniai susitaikys, į mus žiūrėdami. Ką gali žinoti, gal kaip tik mudviejų santuoka bus pradžia jiems susitaikyti!

IVANAS PETROVIČIUS. Jūs sakote: santuoka. Kada gi jūs susituoksite?

ALIOŠA. Rytoj ar poryt. Čia netoliese, kaime, yra mano licėjaus laikų draugas, labai geras žmogus. Ten kaime yra ir šventikas, nors, beje, tikrai nežinau, ar yra, ar ne. Galima juk iš kurio gretimo kaimo šventiką pasikviesti. Yra gi ten gretimų kaimų! Tik gaila, kad aš lig šiol nespėjau ten nė eilutės parašyti. Gal manojo bičiulio nėra dabar nė namie... Bet tai menkniekis! Kad tik būtų ryžto, o tada viskas savaime susitvarkys, ar ne tiesa?

IVANAS PETROVIČIUS. *(Nustebęs pažvelgė į jį).* Bet jūsų tėvas? Ar jūs tvirtai įsitikinęs, kad jis jums atleis?

ALIOŠA. Būtinai. Žinoma, iš pradžių jis mane prakeiks... Bet juk visa tai nerimtai. Jis mane be galo myli; papyks ir atleis. Būtinai atleis, tik, galbūt ne taip greit. Jis vis bara mane, kad aš neturįs charakterio. Štai dabar ir pamatys, ar aš lengvabūdis, ar ne. O materialiniu atžvilgiu mes būsime visiškai aprūpinti. Aš turiu daug brangių niekučių, tualetu daiktelių; aš juos parduosiu, ir mes, žinote, kiek laiko galėsime iš to gyventi! Pagaliau, blogiausiu atveju, aš galbūt iš tikro eisiu tarnauti.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet, Aleksejau Petrovičiau, ar jūs pagalvojote, kas šįvakar bus jūsų namuose?

(Visiškai sutemo. Ichmenevų namuose įsižiebė šviesa. Pauzė).

ALIOŠA. Taip, taip, jūsų teisybė, tatau baisu! Kad jūs žinotumėte, kaip aš juos abu myliu! Juk jie man vis tiek kaip tikri tėvai, ir štai kuo aš jiems atsilyginu!.. Nataša, tatau baisu, ką mudu sumanėme! Bet klausykite, Ivanai Petrovičiau, galbūt visa tai susitvarkys? Tegu jie mus prakeikia, o mes juos vis dėlto mylėsime; jie ir neatsilaikys. Jūs nepatikėsite, kokios kartais geros širdies būna mano senis! Na ką, jeigu jis kaip reikiant į ją įsižiūrėtų ir pabūtų su ja nors pusę valandos? Juk jis tučtuojau mums viską atleistų. Tėvas mano, jog ji yra stačiai kažkokia intrigantė. Mano pareiga atstatyti jos šlovę, ir aš tai padarysiu. Ar taip, Nataša? Bet kas tau?

NATAŠA. *(Žiūrėdama į nušviestus langus).* Oi, kokie mes žiaurūs vaikai, Alioša! *(Pauzė).* Vania, štai tu dabar grįši pas juos; papasakok jiems viską, viską, savais žodžiais iš širdies; rask tokių žodžių... Tu mokėsi jiems taip pasakyti, kad bent tą pirmąjį siaubą jiems sušvelninsi. Aš žinau, kad atleisti man dabar jau nebegalima, bet jeigu jie mane ir prakeiks, tai aš vis dėlto juos laiminsiu ir melsiuosi už juos visą gyvenimą. Dieve! Ką aš padariau! *(Užsidengusi rankomis veidą, išbėgo į gatvę).*

(Alioša vejasi įą).

IVANAS PETROVIČIUS. *(Jėjo į priėngį, klausosi pajudėjusios nuo namų brikelės bilsmo, tyliai).* Taip baigėsi mano meilė! *(Ryžtingai įeina į vidų).*

Uždanga

Trečias paveikslas

Ivano Petrovičiaus mansarda (buvęs Smito kambarys) pačioje penkiaaukščių namų pastogėje: didelis, labai žemas kambarys su trimis į langus panašiais plyšiais, su savo apytamsiais dulkinais ir visur atšokusiais apmušalais atrodantis labai ir labai skurdžiai. Baldai atitinka patalpą: stalas, dvi kėdės ir sena sena sofa, iš kurios visur kyšo plaušai. Ant stalo keletas sąsiuvinų ir knygų; paskutinis pasiklydęs saulės spindulys žvelgia į kambarį.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Prie stalo, rašo).* „Taip baigėsi manoji meilė. Kaip būtų gera, jeigu kokiais nors burtais arba koku stebuklu būtų galima visiškai užmiršti viską, kas buvo, kas pergyventa paskutiniaisiais metais; viską užmiršti, atgaivinti galvą ir vėl pradėti naujomis jėgomis!“ *(Atsistojo, perėjo kambarį).* „Man nenoromis tolydžio prisimena šie sunkūs paskutiniai mano gyvenimo metai. Noriu dabar viską užrašyti, ir, jeigu neprasimanyčiau šito darbo, manau, mirčiau iš širdgėlos“. *(Atsisėdo, apžvelgė kambarį).* „Temstant mano kambarys darosi lyg erdvesnis. Man rodosi, jog aš kiekvieną naktį matysiu mirusįjį Smitą: jis tyliai pravers duris, įeis, įtams mane savo blausias akis. Esu tikras, kad visa tai būtinai įvyks, kad jau ir įvyko, tik aš nematau, nes sėdžiu nusigręžęs nuo durų...“

(Beldimasis į duris. Įeina ICHMENEVAS. Jo veidas liguistas, barzda neskusta; plaukai visiškai pražilę, be tvarkos kyšo iš po sumaigytos skrybėlės).

Nikolajus Sergejičius!

ICHMENEVAS. Štai, brole, užėjau: reikalai. Ar sveikas?

IVANAS PETROVIČIUS. Ogi jūs ar sveikas? Dar taip neseniai sirgote, o vaikščiojate. Kaip Anos Andrejevnos sveikata?

ICHMENEVAS. Kažko pradėjo liūdėti... tave minėjo: kodėl neateinąs. Aš, rasi, tave gaišinu, atitraukiu nuo kokio darbo!

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, ne.

ICHMENEVAS. Na, tai ir gerai, gerai... *(Tarytum atsipeikėjęs po ilgo susimąstymo).* Taip, gerai! Hm... matai, Vania, dievas nedavė mudviem su Ana Andrejevna... sūnaus... ir atsiuntė mums tave; aš visuomet taip galvojau. Senė irgi... taip! Ir tu visuomet buvai mums pagarbus, švelnus, kaip tikras, dėkingas sūnus. Mudu abu, seniai, laiminame ir mylime tave... taip! *(Pauzė).* Na, o ką? Ar nebuvai sunegalavęs? Ko taip ilgai pas mus nebuvai?

IVANAS PETROVIČIUS. Dėl tos istorijos su Smitu turėjau didelių rūpesčių. Kai sueškojome jo butą, pinigų neradome nė kapeikos. Netgi kitų nebuvo baltinių jam palaidoti; kažkas davė jam savo marškinius. Stale radau jo pasą. Velionis buvo svetimšalis, bet Rusijos pilietis, Jeremijas Smitas, mašinistas, septyniasdešimt aštuonerių metų amžiaus. Klausinėjau namo gyventojų, šeimininko – niekas apie jį beveik nieko nežinojo. Aš apžiūrėjau butą, ir man jis patiko. Už šešis rublius mėnesiui nė negalima geresnio gauti.

ICHMENEVAS. *(Beveik piktai).* Hm... tai tavo literatūra, Vania! Nuvedė į palėpę, nuves ir į kapus. Visuomet tau sakiau, pranašavau!.. Ir gyvenimas geras, ir... tarnyba gera! O ką, Belinskis vis teberašo kritiką?

IVANAS PETROVIČIUS. Juk jis jau seniai mirė, džiova. Aš, rodos, jau buvau sakęs jums apie tai.

ICHMENEVAS. Mirė, hm... mirė! Ne kitaip ir turėjo atsitikti. O kaip, ar paliko ką nors žmonai ir vaikams?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, nieko nepaliko.

ICHMENEVAS. Visi jie tokie, tie tavo širdingieji, simpatینگieji! Tiek ir temoka – našlaičius veisti! Negaliu žiūrėti, kaip šitie mažiukai padarai, nekaltos būtybės styra nuo šalčio gatvėje... dėl nenaudėlių motinų ir tėvų... Daug, Vania, pasaulyje... ne kunigaikščių vaikų! *(Patylėjo, lyg nesiryždamas ko sakyti)*. Aš, matai, Vania, žadėjau Anai Andrejevnei, žadėjau jai... tai yra mudu susitarėme su Ana Andrejevna paimti auginti kokią našlaičiukę... šiaip, kokią nors, beturtę, mažutę, j namus, visiškai; supranti? Mat, nuobodu mums, seniems, vieniems, hm... Tik, matai, Ana Andrejevna kažkodėl ėmė tam priešintis. Tai tu pašnekėk su ja, šitaip, žinai, ne kaip mano įprašytas, o lyg ir iš savo pusės... prikalkėk ją... Supranti? Kas man mergaitė? Ne nereikalinga, šiaip tik, dėl paguodos... kad kieno nors vaikišką balsą girdėtum... nors, pagaliau, teisybę pasakius, aš juk senės labai tai darau; jei linksmiau bus, nekaip su manim vienu. Hm... Užėik pas mus, Vania. *(Išėina)*.

(Pauzė. Už sienos muša laikrodis. IVANAS PETROVIČIUS uždega žvakę, atsisėda už stalo).

IVANAS PETROVIČIUS. *(Susimąstęs)*. Kaip jis pasakė: daug pasaulyje... ne kunigaikščių vaikų?!

(Tyliai atsidaro durys, ir pasirodo kažkokia keista būtybė. Tai – kokių dvylikos metų mergaitė, mažo ūgio, liesa, išblyškus, tarytum tik ką atsikėlusį po sunkios ligos. Ji prilaiko prie krūtinės seną, skylėtą skarelę; jos drabužiai gali būti pavadinti skarmalais; tankūs juodi jos plaukai pasišiaušę ir susivėlę.

IVANAS PETROVIČIUS ir NELĖ ilgai žiūri vienas į kitą).

NELĖ. *(Vos girdimu balsu)*. Kur senelis?

IVANAS PETROVIČIUS. Tavo senelis? Juk jis mirė! *(Pauzė)*. Atleisk, atleisk man, mergaite! Atleisk, mano vaikute! Taip staiga tau pasakiau, o gal tai dar ir ne tas... Vargšėlė!.. Ko tu ieškai? Senio, kuris čia gyveno?

NELĖ. *(Prisiverstinai ir neramiai žiūrėdama į jį)*. Taip.

IVANAS PETROVIČIUS. Jo pavardė buvo Smitas? Taip?

NELĖ. T-taip!

IVANAS PETROVIČIUS. Tai jis... na taip, tai jis ir mirė... Tik tu nesisielok, mieloji mano. Ko gi tu neatėjai? Ir iš kur tu dabar? Jį anądien palaidojo; jis mirė staiga, duonos parduotuvėje... Tai tu esi jo anūkė?

NELĖ. *(Nieko nesakydama, apsigręžė ir tyliai buvo beišeinanti iš kambario; stabtelėjo duryse)*. Azorka taip pat mirė?

IVANAS PETROVIČIUS. Taip, ir Azorka mirė. Klausyk, ko gi tu bijai? Aš tave labai išgąsdinau; esu kaltas. Man ir knygos liko, turbūt tavo, štai jos, pasiimk! Ar tu iš jų mokaisi?

NELĖ. Ne.

IVANAS PETROVIČIUS. Kam tada jos tau?

NELĖ. Mane mokė senelis, kol pas jį vaikščiojau.

IVANAS PETROVIČIUS. O argi paskui nebevaikščiojai?

NELĖ. Paskui nebevaikščiojau... susirgau.

IVANAS PETROVIČIUS. O ar tu turi šeima, motiną, tėvą?

NELĖ. *(Staiga suraukė antakius ir net su kažin koku nuogąsčiu pažvelgė į jį).* Dėl ko jis mirė?

IVANAS PETROVIČIUS. Jis mirė staiga. Turbūt jis tave mylėjo, jei paskutinę minutę tavo vardą minėjo?

NELĖ. Ne, nemylėjo. O kur duonos parduotuvė?

IVANAS PETROVIČIUS. Kokia duonos parduotuvė?

NELĖ. Kurioje jis mirė.

IVANAS PETROVIČIUS. Aš tau parodysiu ją... Beje, klausyk, kuo tu vardu?

NELĖ. Nereikia...

IVANAS PETROVIČIUS. Ko nereikia?

NELĖ. *(Trūkčiojančiu balsu ir lyg su apmaudu).* Nereikia, nieko... jokio vardo! *(Sujudo išeiti).*

IVANAS PETROVIČIUS. Palauk, tu keista mergaitė! Juk aš tau noriu gero, o tu tokia laukinė, lyg bijai manęs. Turbūt esi labai neturtinga ir našlaitė, taip ar ne?

NELĖ. *(Kažkaip keistai pažvelgė į jį, nelauktai, tyliai).* Jelena.

IVANAS PETROVIČIUS. Ar tai tavo vardas Jelena?

NELĖ. Taip...

IVANAS PETROVIČIUS. Tai kaip, ateisi pas mane?

NELĖ. *(Lyg kovodama su savimi ir susimąsčiusi).* Negalima... Nežinau... ateisiu. *(Pauzė. Kažkur išmušė sieninis laikrodys, ji krūptelėjo).* Tai kelinta valanda?

IVANAS PETROVIČIUS. Turbūt penkios.

NELĖ. Viešpatie! *(Staiga šoko prie durų).*

IVANAS PETROVIČIUS. *(Sulaikė ją).* Aš tavęs šitaip nepaleisiu. Ko tu bijai? Vėluoji?

NELĖ. *(Stengdamasi išsiplėšti iš jo rankų).* Taip, taip, aš išėjau slapta! Leiskite! Ji mane muš!

IVANAS PETROVIČIUS. Klausyk ir nesiplėšk: aš paimsiu vežiką. Nori važiuoti su manimi? Aš nuvešiu.

NELĖ. *(Baisiausiai nusigandusi).* Pas mane negalima, negalima!

IVANAS PETROVIČIUS. Sakau tau, kad aš savais reikalais, o ne pas tave! Neisiu paskui tave. Vežiku greičiau nuvažiuosime. Eime! *(Su nuostaba, pažvelgęs į jos kojas).* Nejauti tu neturi kojinių? Kaip galima vaikščioti basnirčia, kai taip šlapia ir šalta?

NELĖ. Neturiu.

IVANAS PETROVIČIUS. Ak, dieve mano, juk tu gyveni gi pas ką nors? Būtum paprašiusi kojinių iš kitų, jeigu jau prisireikė išeiti.

NELĖ. Aš pati taip noriu.

IVANAS PETROVIČIUS. Betgi tu susirgsi, numirsi.

NELĖ. Tai kas, kad numirsiu. *(Maldaujančiu balsu).* Dėl dievo meilės, neikit paskui mane. O aš ateisiu, ateisiu. Kai tik galėsiu, tai ir ateisiu. *(Išbėga). (Uždanga).*

Ketvirtas paveikslas

Ichmenevų namuose (Vasilijaus saloje). Visas kambarys labai nedidelis, bet nepaprastai valyvas. Daiktai ir baldai – grubūs, skurdūs ir tik būtiniausi. Du gėlių vazonai ant lango; kertėj daug ikonų, keletas senovinių graviūrų; sieninis laikrodis su vario svarsčiais. ANA ANDREJEVNA prie lango mezga. Įeina ICHMENEVAS ir IVANAS PETROVIČIUS.

ICHMENEVAS. Peršlapau, eisiu į savo kambarį, o tu, Vania, čia pasėdėk. Aš tuojau ir grįšiu... (*Išeina*).

ANA ANDREJEVNA. Mat koks jis, visada taip su manimi, o ar aš jam svetima? Toks jis ir su dukteria. Juk galėtų atleisti, gal net ir nori atleisti, dievas jį žino. Naktimis verkia, pati girdėjau! O neišsiduoda. Puikybė jį apsidėdo... Ivanai Petrovičiaus, mielasai, pasakok greičiau: kur jis buvo išėjęs?

IVANAS PETROVIČIUS. Nikolajus Sergijevičius? Nežinau, aš jį prie pat namų sutikau.

ANA ANDREJEVNA. Juk aš dabar nieko nedrįstu jo klausinėti. Gal kartais, manau, pas ją; ar tik nesiryžta atleisti? Labai jau jis ilgėjosi vakar, ir šiandien taip pat. Betgi ko jūs tylite? Sakykite, mielasai, kas ten atsitiko? Ar išties tasai nevidonas meta Natašą?

IVANAS PETROVIČIUS. Nataša vakar atsiuntė laiškėlį, kuriame maldauja mane šįvakar ateiti. Padėtis kritiška: Aliošos tėvas nė girdėti nieko nenori, jis paėmė į nagą Aliošą; laiškėlį, kiek galima spėti, Nataša rašė labai susijaudinusi, ir todėl aš būtinai turiu eiti, ir kiek galėdamas greičiau.

ANA ANDREJEVNA. Viešpatie! Kad tik nebūtų dar kokios bėdos! Jau kas, rodos, begali būti blogesnio už tai, kas atsitiko! Kurgi tasai jos laiškėlis, parodyk!

(IVANAS PETROVIČIUS paduoda jai laiškėlį).

(Perskaičiusi jį). Silpnavalis vaikėzas Alioša, silpnavalis ir kietaširdis, aš visada taip sakiau. Ir kuo jam ta naujoji taip patiko, nesumeta mano galva!

IVANAS PETROVIČIUS. Girdėjau, Ana Andrejevna, kad ta jo sužadėtinė esanti žavi mergina, na ir Natalija Nikolajevna tą pat apie ją sakė...

ANA ANDREJEVNA. O tu netikėk! Koks ten žavumas! O kad Nataša ją giria, tai šitaip daro iš savo kilnumo. Ji nemoka jo laikyti; viską jam atleidžia, o pati kenčia. Kad bent manasis įveiktų savo puikybę, atleistų jai, mano balandėlei, ir parsivestų čia. Apkabinčiau ją, pasižiūrėčiau į ją! Ar ji sulysusi?

IVANAS PETROVIČIUS. Sulysusi, Ana Andrejevna.

ANA ANDREJEVNA. Brangutė mano! Kiek kartų buvau užsiminusi jam, kad atleistų. O pačiai širdis stingsta: supyks, manau, ir prakeiks ją visiškai! Prakeikimo iš jo dar nesu girdėjusi... tai šit ir bijau, kad prakeikimo neištartų. Taip ir gyvenu, kiekvieną dieną iš baimės drebu. Bet ir tu begėdis esi, Petrovičiaus, – ką čia prasimanei: žavi! O tau kas? Koks ten žavumas! Sako žmonės, ji tris milijonus turinti, tai kunigaikštis Valkovskis, Aliošos tėvas, ir sumetė: va kad taip ją Aliošai išpiršus! Suktas jisai! Kas po dantim, to nepaleis! Tu matai, kas yra: pinigėliai, milijonai, o čia tu – žavi. Tik turtais ir perviršijo mus. Visi žino: medžiaširdis gobšas. Į jėzuitus, sako, slapta įsirašęs. Ar tai tiesa?

IVANAS PETROVIČIUS. Kvailas gandas.

ANA ANDREJEVNA. Ak, mielasai, maža buvo vienu bėdų, tai, matai, dar ne visa taurė išgerta! Ar tu atsimeni, mielasai? Turėjau medalionėlį, auksu aptaisyta, o jame Natašečkos atvaizdas, kai ji buvo dar vaikas: jos plaukučiai tokie šviesūs tada buvo, papurę. Tai šit, mielasai, po tų mūsų baisybių aš tą medalionėlį iš skrynelės išėmiau ir ant krūtinės raišteliau užkabinau, nešioju šalia kryželio, ir tik

bijau, kad manasis nepamatytų; kitą sykį paverkiu, į tą paveikslėlį bežiūrėdama, ir gult eidama kas vakarą peržegnoju. Tiktai žiūriu vakar rytą – medaliono nebėra, tik raištelis maskatuoja. Taip ir sustingau. Gal, sakau, lovoje pamečiau; viską išrausiau – nėra! Na, jeigu jis ras, kas tada bus?

IVANAS PETROVIČIUS. Ana Andrejevna, jis man sakė, kad judu abu nusprendėte ir susitarėte paimti auginti neturtingą mergaitę, našlaitėlę. Ar teisybė?

ANA ANDREJEVNA. Nė manyt nemaniau, mielasai, kur ten! Jokios našlaitėlės nenoriu! Viena duktė buvo, viena ir liks. Bet ir ką gi tai reiškia, mielasai, kad jis tą našlaitėlę išsigalvojo? Mane paguosti sumanė, ar ką, į mano ašaras bežiūrėdamas, o gal nori tikrąją dukterį iš atsiminimų išginti ir prie kito kūdikio prisirišti... Cit! Ateina! Paskiau, mielasai, paskiau pasakysi!..

(Jeina ICHMENEVAS. Jis smalsiai ir lyg ko gėdydamasis apžvelgė juos, susiraukė ir priėjo prie stalo).

ICHMENEVAS. Kurgi virtuvas, nejau ligi šiol negalėjai paduoti?

ANA ANDREJEVNA. Nešu, mielasai, nešu... *(Išeina).*

ICHMENEVAS. Hm... juk nemalonu, kai peršlampi; o čia tau nė arbatos nenori paruošti... *(Pauzė).* Su reikalais buvau išėjęs, Vania. Bjaurūs reikalai darosi. Ar aš tau pasakojau kada apie savo bylinėjimąsi su kunigaikščiu? Mane ta byla visiškai baigia suėsti. Įrodymų, mat nesą; reikalingų dokumentų nesą, pažymos išeina netikros... Ką gi! Kuo greičiau, tuo geriau. Niekšo iš manęs nepadarys, nors ir nuspręs, kad aš turiu užmokėti. Sąžinės man neatims, o šiaip – tegu sau teisia. Bent viskas bus baigta: atriš rankas, paleis elgeta...

(Jeina ANA ANDREJEVNA).

Mesiu viską ir išvažiuosiu į Sibirą.

ANA ANDREJEVNA. Viešpatie, kur važiuoti! Ir ko į tokią tolybę?

ICHMENEVAS. O čia kas yra arti?

ANA ANDREJEVNA. *(Su širdgėla pažvelgusi į Ivaną Petrovičių).* Na, vis dėlto... žmonės...

ICHMENEVAS. Kokie žmonės? Plėšikai, šmeižikai, išdavikai? Gal sakysi pas kunigaikštį Valkovskį eiti ir atleidimo prašyti! Ne, iš tiesų, kaip tu manai, Vania, gal iš tikro nueiti? Ko į Sibirą važiuoti? Geriau aš va rytoj išsičiustysiu, susišukuosiu, pasidailinsiu, Ana Andrejevna naują maršką paieškos, – pas tokį didelį žmogų taigi negalima kitaip! Pirštines nusipirksiu, kad jau būtų visai išlaikytas geras tonas, ir eisiu pas jo šviesybę: pone, maitintojau, tėvulėli mano! Atleisk ir susimilk, duok kąsnelį duonos, – žmona, maži vaikai!.. Ar to nori?

ANA ANDREJEVNA. Aš nieko nenoriu! Šiaip, iš kvailumo pasakiau, atleisk, jei kuo supykinau, tik nerėk.

ICHMENEVAS. Matai, Vania, man gaila, nenorėčiau sakyti, bet atėjo toks laikas, ir aš turiu atvirai, be jokių išsisukinėjimų, kaip dera kiekvienam tiesiam žmogui, pasiaiškinti... Noriu garsiai pasakyti prie tavęs, taip, kad ir kiti girdėtų, jog visos tos nesąmonės, visos tos ašaros, tie dūsavimai man įgriso. Tai, ką aš išroviau iš savo širdies, galbūt su krauju ir skausmu, niekad nebesugrįš į mano širdį. Taip! Aš pasakiau ir padarysiu. *(Vengdamas išgąstingų žmonos žvilgsnių).* Ir man pikčiausia, kad mane, kaip kokį kvailį, visi laiko galint tokių silpnų jausmų turėti... Mano, kad nuo širdgėlos aš kraustausi iš proto... Nesąmonė! Aš nubloškiau į šalį, aš užmiršau senus jausmus! Man nėra atsiminimų... Taip! Taip! Taip! Ir galas!..

IVANAS PETROVIČIUS. *(Su pasipiktinimu žiūrėdamas į jį).* Nikolajau Sergejičia! Nejaugi jums negaila Anos Andrejevnos? Pasižiūrėkite, ką su ja darote!

ICHMENEVAS. Negaila, nes ir manęs niekas negaili! Negaila, nes mano paties namuose daromi sąmokslai prieš mano galvą, išdergliotą dėl pasileidusios dukters, vertos prakeikimo ir visų bausmių!..

ANA ANDREJEVNA. Susimildamas, Nikolajau Sergejičia, neprakeik!.. Daryk, ką nori, tik dukters neprakeik!

ICHMENEVAS. *(Dvigubai garsiau nei pirma).* Prakeiksiu! Nes iš manęs gi, iškoneveikto, reikalauja, kad eičiau pas tą nenaudėlę, ir prašyčiau atleidimo! Taip, taip, taip yra! Mane kankina tuo kasdien, dieną naktį, mano paties namuose, ašaromis, dūsavimais, kvailomis užuominomis! Nori mane įgraudinti... *(Drebančiomis rankomis traukdamas iš kišenės popierius).* Žiūrėk, žiūrėk, Vania, štai čia išrašai iš mūsų bylos; pagal šitą bylą dabar išeina, kad esu vagis, kad esu apgavikas, kad aš apiplėšiau savąj geradarį!.. Esu apšauktas sukčiumi, apjuodintas dėl jos! Štai, štai, žiūrėk!.. *(Netekęs kantrybės, jis truktelėjo iš kišenės visa, ką buvo sugriebęs joje ranka, ir staiga – kažkas skambiai ir sunkiai nukrito ant stalo...).*

ANA ANDREJEVNA. Medalionas!.. Su atvaizdu... *(Jos veidas nušvito džiaugsminga viltimi).* Mielasai mano, tai tu ją dar tebemyli!

ICHMENEVAS. *(Jo akyse blykstelėjo beprotiškas įtūžis, jis pagriebė medalioną, trenkė jį ant grindų ir kaip patrakęs ėmė trypti koja).* Amžinai, amžinai būk mano prakeikta! Amžinai, amžinai!

ANA ANDREJEVNA. Viešpatie! Ją, ją! Mano Natašą! Jos veidelį... trypia kojomis!.. Kojomis! Tirone! Medžiaširdi tu, išpuikėli apdujęs!

(ICHMENEVAS sustojo ir staiga, pastvėręs medalioną, buvo bebėgęs iš kambario, bet, žengęs du žingsnius, susmuko ant kelių prieš sofą ir bejėgiškai nulenkę galvą).

(Palinkusi prie jo ir jį apkabindama). Atleisk, atleisk jai! Sugrąžink ją į tėvų namus, mielasai!..

ICHMENEVAS. *(Be skaičiaus bučiuodamas Natašos atvaizdą).* Ne, ne! Nieku gyvu, niekuomet! Niekuomet! Niekuomet!

Uždanga

ANTRAS VEIKSMAS

Penktas paveikslas

Natašos kambarys Fontankoje, nešvariame „kapitaliniame“ name, ketvirtame aukšte, dviem pertvaromis padalytas į tris dalis; iš priemenės įeinama tiesiai į siaurą tamsų prieškambarį; gilumoje durys už pertvaros, matyti, į Natašos miegamąjį. Viskas užgriozta ir užstatyta reikalingais kiekviename gyvenime daiktais; skurdu, ankšta, bet kiek įmanoma švaru. Devinta valanda vakaro. NATAŠA viena. Ji tyliai vaikšto šen ir atgal po kambarį, susidėjusi ant krūtinės rankas, giliai susimąsčiusi. Ant stalo stovi begęstas virtuvas.

NATAŠA. „Jau nurimo pūga, ir toks kelias šviesus,

Milijonais akių žvelgia žemėn naktis...

.....

Ir staiga lyg girdžiu – su varpelio garsais

Skamba aidas aistringos dainos:

Oi, kada gi, kada mano mielas ateis

Pailsėt ant krūtinės manos!“

(Skambutis. MAVRA bėga, atidaro duris. Įeina IVANAS PETROVIČIUS).

(Paduodama jam ranką). O aš maniau, kad nebeateisi, ar tik nesusirgai vėl?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, nesusirgau. Tai kaip, jis vis dar neateina?

NATAŠA. Ne, jis vakare tenai. *(Pauzė).* Aš vis tavęs laukiau, Vania, ir žinai, ką veikiu? Eiles atmintinai skaičiau; atsimeni – varpelis, žiemos kelias; mudu dar drauge skaitėme:

„Koks gyvenimas čia!.. Vos aušros spinduliai

Su šalčiu ant stiklų žaisti ims languose,

Ūš ant ažuolo stalo virtuvos linksmiai,

Spragčios krosny ugnis, ir šilti atspindžiai

Kris ant lovos už audeklo margo kampe...“

Kokios tai skausmingos eilės, Vania! Tasai virtuvos, tas margo kartūno paravanėlis, – kaip visa tai artima... O paskui kitas paveikslas:

„Tai gyvenimas? Ne! Ir užuolaidų jau

Margos gėlės nubluko. Aš klejoju, sergu,

Kas pabars – be savų... Mielo vis nematau,

Tiktai niurnanti senė viena...“

„Aš klejoju, sergu...“ – tas „sergu“, kaip čia gražiai pasakyta! „Kas pabars – be savų...“. Na, ką gi, Vania, sėskis! Turbūt pavargai? Gal nori arbatos?

IVANAS PETROVIČIUS. Sėskim, Nataša. Arbatos jau gėriau.

NATAŠA. Iš kur ateini?

IVANAS PETROVIČIUS. Iš jų.

NATAŠA. *(Jos veidas iš susijaudinimo dar labiau išblyško).* Iš jų? Tu gi tik vakar pas juos buvai!.. Pasakok smulkiau, viską, viską, kiek galėdamas smulkiau: tu man ne taip smulkiai pasakojai!.. Ir tu iš tikro manai, kad jis buvo beieinąs pas mane?

IVANAS PETROVIČIUS. Nežinau, Nataša. Kad jis liūdi dėl tavęs ir tave myli, tai aišku, bet kad jis būtų ėjęs pas tave, tai... tai...

NATAŠA. *(Pertraukė jį).* Ir jis bučiavo medalioną? Ką jis sakė, bučiuodamas?

IVANAS PETROVIČIUS. Vadino tave ko švelniausias žodžiais, šaukė tave...

NATAŠA. Šaukė?

IVANAS PETROVIČIUS. Taip.

(NATAŠA tyliai pravirko).

(Nedrąsiai). Nataša, eikim pas juos.

NATAŠA. *(Išbalusi ir kiek pasikėlusį iš krėslu).* Ne, Vania, ne, mielasai; tu visuomet taip sakai, bet... geriau nekalbėk apie tai.

IVANAS PETROVIČIUS. Tai nejaugi niekad, niekad nesibaigs toji baisi nesantaika! Jis – tėvas, tu jį jžeidei. Pamėgink, ir jis atleis tau be jokių sąlygų.

NATAŠA. Ne, bičiuli mano, negalima. Nuo pirmos mano vaikystės ligi pačios paskutinės dienos jis prieidavo prie mano lovos ir žegnodavo mane nakčiai. Jis pažinojo ir mylėjo mergytę ir nenorėjo nė galvoti, kad aš kada nors taip pat tapsiu moterimi... Dabar aš jau nebe ta, jau nebe kūdikis, esu daug pergyvenusi. Jeigu ir įtiksiu jam, – jis vis dėlto dūsaus dėl praeities, o praeitis visuomet atrodo gražesnė.

IVANAS PETROVIČIUS. Nejau tu manai, kad jis neįstengs tavęs pažinti ir suprasti, – jis, tokią širdį turėdamas!

NATAŠA. Nėjau pas jį pačioj pradžioj, neatgailavau paskui prieš jį dėl kiekvieno savo širdies sąjūdžio, kai mano meilė buvo dar tik prasidėjusi. Tarkime, kad jis sutiktų dabar mane kaip tėvas. Jis pareikalaus, kad aš prakeikčiau Aliošą ir gailėčiausi, kam jį mylėjau. Bet aš neprakeiksiu nieko, aš negaliu atgailauti... Jau taip tatau išėjo, taip atsitiko... Ne, Vania, dabar negalima. Dar nepriėjo laikas.

IVANAS PETROVIČIUS. Kada gi prieis laikas? *(Pauzė).* Štai tu sulysai, Nataša, o tavo plaukai pasidarė lyg tankesni... Kokia čia tavo suknelė? Ar ji dar pas juos siūta?

NATAŠA. *(Meiliai į jį pažvelgusi).* Kaip tu mane myli, Vania! Na, o tu, ką tu dabar veiki? Kaip tavo reikalai?

IVANAS PETROVIČIUS. Vis rašau romaną; bet sunku. Įkvėpimas išsibaigė.

NATAŠA. Koks tu vargo pelė! *(Vos girdimu balsu).* Vania, aš pasikviečiau tave dėl reikalo.

IVANAS PETROVIČIUS. Kas atsitiko?

NATAŠA. Aš skiriuosi su juo. Reikia baigti šitokį gyvenimą. Aš myliu jį be galo, o tuo tarpu išeina, kad aš esu jam didžiausias priešas; jis neturi jėgų eiti prieš tėvą. Jeigu aš jį myliu, tai turiu visa kuo jam

pasiaukoti, turiu įrodyti jam savąją meilę, tai mano pareiga! Ar ne tiesa? Turiu rasti, kaip padaryti, kad jam būtų lengva be sąžinės priekaištų mane palikti. Štai kas mane kankina, Vania.

IVANAS PETROVIČIUS. Nataša, draugužė mano, nejaugi tu rimtai manai, kad tau užteks jėgų išsiskirti?

NATAŠA. *(Vos girdimai).* Už-teks! Bet sunku, Vania, kada jis pats, pirmas, mane užmiršta! Kokia tai kančia! Žinai, Vania, eikim ten, palydėk mane!

IVANAS PETROVIČIUS. Ką tu, Nataša!

NATAŠA. Na, eikim! Aš tik tavęs ir laukiau, Vania! Tu turi mane palydėti. Ten šiandien pobūvis... jis tenai... eikim!

(Prieškambaryje triukšmas).

(Staiga baisia išbalu). Dieve mano! Kas ten?

(IVANAS PETROVIČIUS eina durų link. Aliošos balsas: „Nataša, ar galima pas tave?“ ALIOŠA atsargiai pravėrė duris ir nedrąsiai akimis apžvelgė kambarį. Nieko nėra. Staiga pamatė Natašą kampe, tarp spintos ir durų. Ji stovi tenai lyg pasislėpusi, nei gyva, nei mirusi).

ALIOŠA. *(Nedrąsiai, su kažkokiu nuogąsčiu žiūrėdamas į ją).* Nataša, kas yra? Sveika, Nataša.

NATAŠA. Na, ką gi, na... nieko!.. Ar... nori arbatos?

ALIOŠA. *(Visiškai sumišęs).* Nataša, klausyk... Tu galbūt manai, kad aš kaltas... Bet aš nekaltas, nė kiek nekaltas! Palauk, tuojau tau viską papasakosiu.

NATAŠA. Ne, ne, nereikia... geriau duok ranką ir... baigta... kaip visuomet... Bet... bet juk tu dabar ten... tave dabar tenai kvietė... kaipgi tu čia?

ALIOŠA. Aš ir buvau tenai... Bet pasisakiau sergąs ir išvažiavau. Būčiau galėjęs ir pirmiau atvažiuoti, bet tyčia nevažiuavau! O kodėl? Aš to ir atvažiuavau, kad paaiškinčiau.

(NATAŠA pakėlė galvą. IVANAS PETROVIČIUS pristūmė jai krėslą. Ji atsisėdo).

Sakau jums, kad turiu kuo įdomiausią dalyką.

NATAŠA. Ką gi tu nori papasakoti?

MAVRA. *(Duryse).* O ką, gal užkaisti virtuvą?

ALIOŠA. *(Mosuodamas į ją rankomis).* Eik sau, Mavra, eik sau! *(Natašai).* Pirmiausia, aš tave visą laiką apgaudinėjau. Prieš mėnesį, kai dar tėvas nebuvo parvykęs, aš staiga gavau iš jo didžiausią laišką ir nusiėpiau jį nuo jūsų abiejų. Laiške jis tiesiai ir stačiai pareiškė man, jog mano sužadėtinė esanti tobulybė; jog aš, aišku, nesąs jos vertas, bet vis dėlto būtina turįs ją vesti. Ir kad iškratyčiau iš galvos visus sapaliojimus ir taip toliau, – na, žinia, kokie tie sapaliojimai... Štai šitą laišką aš nuo jūsų ir nusiėpiau...

NATAŠA. *(Pertraukė jį).* Visiškai nenusiėpei! Aš dar atsimenu, kai tu staiga pasidarei toks paklusnus, toks švelnus, ir nė nesitraukei nuo manęs, lyg kuo nusikaltęs, ir visą laišką mums ištraukomis perpasakojai.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Žiūrėdamas į Natašą).* Atsimenu, Alioša, jūs su manim tada kas minutė tarėtės ir viską man pasakojot, ištraukomis, – žinoma, kaip spėjimus.

NATAŠA. Na, ką tu gali nusiėpti? Net Mavra viską sužinojo. Ar žinotai, Mavra?

MAVRA. (*Jkišusi pro duris galvą*). Na, kaip nežinosi! Viską per tris pirmąsias dienas išpasakojo. Ne tau gudrauti!

ALIOŠA. Fui, kaip nemalonu su jumis kalbėti! Tu visa tai darai iš pykčio, Nataša! O tu, Mavra, taip pat klysti. Aš, atsimenu, buvau tada kaip beprotis, atsimeni, Mavra?

MAVRA. Kur neatsiminsi. Tu ir dabar kaip beprotis.

ALIOŠA. Tegū ir taip. Bet tono, laiško tono jūs nežinote, o juk laiške svarbiausia – tonas. Niekada tėvas šitaip su manimi nekalbėdavo. Matai, greičiau Lisabona kiaurai žemę prasmegs, nekaip jo noras neįvyks, – šit koks tonas! Kai tik tėvas parvažiavo, aš tuoj pat tariu sau: turiu viską, viską tėvui pasakyti, ir ėmiau kalbėti, ir jis mane išklausė.

NATAŠA. (*Su nerimu*). Ką gi, ką būtent tu pasakei?

ALIOŠA. O tą, kad nenoriu jokios kitos sužadėtinės, kad turiu savąją, – tai tave. Iš tikro, tiesiai to dar lig pat šiol nepasakiau, bet jį prirengiau tam, o rytoj pasakysiu; taip jau nusprendžiau. Tėvas vis dėlto taurus žmogus – nemanykite ko nors, ir tegū jis ir atitolina mane nuo tavęs, Nataša, bet tai daro todėl, kad yra apakęs, nes trokšta Katios milijonų, o tu jų neturi, o kuris gi tėvas nenori savo sūnui laimės? Aš žinau, tu esi nusistačiusi prieš jį, aš tavęs nekaltinu... Bet meskime tai į šalį, o štai kas svarbiausia. Per tas dvi savaites aš labai susibičiuliavau su Katia, bet ligi pat šios dienos vakaro mudu nė žodžio nekalbėjome su ja apie ateitį, tai yra apie vedybas ir.. na, ir apie meilę. Kateriną Fiodorovną aš pažinojau dar iš pernai, bet juk aš tuomet buvau dar berniūktis ir nieko neišmaniau, todėl nieko joje ir neįžiūrėjau tada...

NATAŠA. Tada tu mane labiau mylėjai, dėl to ir neįžiūrėjai, o dabar...

ALIOŠA. (*Su įkarščiu*). Nė žodžio, Nataša! O kad tu pažintumei Katią! Kokia tai švelni, tyra, romi siela! Niekio nekalbėsiu, negirsiu jos, pasakysiu tik tiek: aš ryžausi visą papasakoti Katiai, prisipažinti jai viską ir tuomet išsyk baigti reikalą...

NATAŠA. (*Su nerimu*). Kaip? Ką papasakoti, ką prisipažinti?

ALIOŠA. Klausykite! Klausykite! Aš priėjau prie jos ir stačiai pareiškiau, kad nors mus ir nori supiršti, bet mudviejų santuoka nėra įmanoma, kad ji viena tegali mane išgelbėti. Aš papasakojau jai visą mūsų istoriją: kaip tu metei dėl manęs savo namus, kaip mes gyvenome vieni, kaip dabar kankinamės, visko bijome, ir kad dabar kreipiamės į ją, – aš ir tavo vardu kalbėjau, Nataša, – kad ji pati stotų mūsų pusėn ir tiesiai sakytų pamotei, jog nenori už manęs tekėti; kad tik tas dali mus išgelbėti. Kokios buvo jos akys tą minutę! Ji dėkojo man, kad aš pasikliauju ja, ir davė žodį padėti mums visomis išgalėmis, o kai sužinojo, kad aš jau penkta diena tavęs nematęs, tučtuojau ėmė varyti mane pas tave. Nataša, mieloji, leisk man apie ją kalbėti! Man kaip tik su tavim norisi apie ją kalbėti, o su ja – apie tave. Aš kiekvieną vakarą lyginu jus vieną su kita.

NATAŠA. (*Šypsodamasi*). Katra gi iš mūsų pasirodo vertesnė?

ALIOŠA. Kartais tu, o kartais – ji. Bet mes visi trys mylėsime vienas kitą, ir tada...

NATAŠA. (*Viena sau*). O tada ir sudiev!

MAVRA. (*Pasirodo duryse, linkčioja Aliošai*). Tenai štai tavęs teiraujasi, eik.

ALIOŠA. (*Žiūrėdamas į visus, nustebęs*). Kas gali dabar manęs teirautis?

MAVRA. (*Pagreitintu kuždesiu*). Jis ateina, kunigaikštis!

(Nataša išbalo ir pakilo iš vietos).

ALIOŠA. *(Sumišęs).* Nataša, nebijok, tu su manim! Aš neleisiu tavęs nuskriausti.

(Įeina VALKOVSKIS. Tai kokių keturiasdešimt penkerių metų, taisyklingų ir nepaprastai gražių veido bruožų vyras. Apsitaisęs su įmantriu dailumu – vis kas nauja, bet su tam tikru jauno žmogaus manieringumu, kas tačiau jam pritinka).

VALKOVSKIS. *(Priėjo tiesiai prie Natašos; mandagiai, bet tvirtai ir su kažkoku primygtinumu).* Mano atvykimas pas jus tokią valandą ir iš anksto nepranešus – keistas ir nesuderinamas su jokiais elgesio dėsniais, bet paskirkite man tik dešimtį minučių, ir, tikiuosi, pati mane suprasite ir pateisinsite.

NATAŠA. *(Dar nenusikračiusi tam tikro nuogąščio).* Prašom sėstis.

VALKOVSKIS. *(Nežymiai nusilenkė ir atsisėdo).* Visų pirma leiskite tarti porą žodžių jam. Alioša, kai tik tu išvažiavai, Katerina Fiodorovna staiga įėjo pas mus susinervinusi ir didžiai susijaudinusi. Ji pasakė, jog eisianti į vienuolyną, jog tu prašęs jos pagalbos ir pats prisipažinęs jai mylįs Natalją Nikolajevną... *(Natašai).* Važiuodamas dabar pro šalį, matau, kad pas jus languose šviesa. Neatsilaikiau ir užėjau. Ko? Iš anksto prašau: nesistebėkite tam tiktu mano pasiaiškinimo šiurkštumu.

NATAŠA. *(Mikčiodama).* Tikiuosi, aš suprasiu ir kaip reikiant... įvertinsiu tai, ką jūs pasakysite.

VALKOVSKIS. *(Įdėmiai į ją įsižiūrėdamas).* Aš ir pasitikiu jūsų įžvalgumu. Jūs žinote, tar manęs ir jūsų tėvo yra senų nemalonumų. Nesiteisinu; esu linkęs manyti bloga pirmiau nei gera. Aš patikėjau visomis apkalbomis, ir kai jūs palikote savo tėvus, pasibaisėjau dėl Aliošos. Savo priešasčių nuo jūsų neslėpsiu: jūs nekilminga ir neturtinga. Aš kad ir turiu turto, bet mums reikia daugiau. Mūsų šeima nusigyvenusi. Mums reikia ryšių ir pinigų. Katerina Fiodorovna kad ir be ryšių, bet labai turtinga. Jūs galite su panieka žiūrėti į tėvą, kuris pats prisipažįsta, kad iš godumo ir prietaringumo skatino savo sūnų blogai pasielgti; juk mesti kilniaširdę merginą, kuri paaukojo jam viską, yra blogas poelgis. Antroji priežastis: Katerina Fiodorovna yra didžiai verta meilės ir pagarbos. Alioša – bevalis, lengvabūdis, be galo neprotingas. Galite įsivaizduoti, kaip aš apsidžiaugiau, radęs, jog Katerina Fiodorovna – ideali mergina, kurią norėčiau matyti savo sūnaus žmona. Bet apsidžiaugiau per vėlai; jis jau buvo neišardomai pasidavęs kitai – jūsų įtakai. Staiga pamačiau, kad jo permaina siekia dar toliau, nekaip aš maniau. Šiandien jis staiga parodė man proto, kurio toli gražu neįtariau jį turint. Jis atsidavė savo nuskriaustos būtybės valion ir kreipėsi į ją, prašydamas užjausti ir pagelbėti. Leistis į tokį pokalbį ir vis dėlto neįžeisti, neužgauti – to kartais nesugeba net visų gudriausi išminčiai, o geba kaip tik tokie tyraširdžiai. Esu tikras, kad jūs, Natalja Nikolajevna, nesate prisidėjusi prie jo šiandienyškio poelgio nei žodžiu, ne patarimu. Aš neapsirinku! Juk tiesa?

NATAŠA. *(Jos akys švyti kažkoku keistu žvilgsniu).* Jūs neapsirikote. Aš penkias dienas nesu mačiusi Aliošos. Visa tai jis pats sugalvojo ir įvykdė.

VALKOVSKIS. Ir vis dėlto visa tai yra jūsų įtakos išdava. Tai apgalvojęs, staiga pajutau turįs savyje jėgų pasiryžti. Mūsų piršlybos su grafienės šeima sužlugdytos ir nebegali būti atnaujintos. Ką gi, aš pats įsitikinau, kad jūs viena tegalite sukurti jo laimę!.. Tad atėjau atlikti jums savo pareigos: prašau padaryti mano sūnų laimingą ir atiduoti jam savo ranką. O, nemanykit, kad atėjau kaip rūstus tėvas, nusprendęs pagaliau atleisti savo vaikams ir maloningai duoti sutikimą jų laimei. Ne, ne! Aš atėjau čia pasidaryti jūsų bičiuliu! Leiskite man tą teisę nusipelnyti!

(NATAŠA tylėdama, didžiai susijaudinusi ištiesė jam ranką. JIS paėmė ją ir jausminga pabučiavo).

ALIOŠA. (*Šoko prie tėvo ir karštai jį apkabino*). Ką tau sakiau, Nataša! Tai tauriausias žmogus pasaulyje! Matai, matai pati!..

VALKOVSKIS. (*Lyg gėdydamasis parodyti savo jausmus; pasiėmė skrybėlę*). Važiuoju. Aš prašiau jūsų tik dešimties minučių. Ar leisite man lankyti jus kuo dažniau?

NATAŠA. Taip, taip! Aš noriu greičiau... pamilti jus...

VALKOVSKIS. (*Šypsodamasis*). Kokia jūs atvira, kokia dora! Ryt rytą išvažiuoju iš Peterburgo. O šeštadienį tikiuosi būtinai grįžti. Sakykite, ar galiu pas jus ateiti visam vakarui?

NATAŠA. Būtinai, būtinai! Šeštadienį vakare jūsų lauksiu!

VALKOVSKIS. (*Ivanui Petrovičiui*). Seniai žinau, kad jūs esate tikras, nuoširdus Nataljos Nikolajevnos ir mano sūnaus bičiulis. Tikiuosi būti tarp jūsų trijų ketvirtuoju. Ar ne taip?

NATAŠA. (*Didžiai susijaudinusi*). Taip, jis mūsų nuoširdus bičiulis! Ir mes turime būti visi kartu!

VALKOVSKIS. Esu sutikęs daug jūsų talento gerbėjų ir pažįstu dvi kuo nuoširdžiausias jūsų garbintojas. Tai grafienė, mano geriausia bičiulė, ir josios podukra, Katerina Fiodorovna Filimonova. Jūs neatsisakysite suteikti mano malonumo supažindinti jus su tomis poniomis? Kur jūs gyvenate?

IVANAS PETROVIČIUS. Aš nepriiminėju pas save, kunigaikšti, bent šiuo metu.

VALKOVSKIS. Bet aš, kad ir nesu nusipelnęs išimties... tačiau...

IVANAS PETROVIČIUS. Parašau, aš gyvenu Maksimilijanovo skersgatvyje, Klugeno namuose.

VALKOVSKIS. (*Nustebęs*). Klugeno namuose! Ar... seniai ten gyvenate?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, neseniai. Mano butas keturiasdešimt ketvirtas.

VALKOVSKIS. Keturiasdešimt ketvirtame? Jūs gyvenate... vienas?

IVANAS PETROVIČIUS. Visiškai vienas.

VALKOVSKIS. Būsiu pas jus. Jūs galite man daug gera padaryti. Matote, tiesiai pradedu nuo prašymo. Tačiau iki pasimatymo! Dar kartą duokite savąją ranką! (*Pabučiavo Natašos ranką ir išėjo*).

NATAŠA. Alioša, mielasai, rytoj pat važiuok pas Kateriną Fiodorovną.

ALIOŠA. Būtinai važiuosiu. O ką, Nataša, juk dabar mums viskas pasikeitė! Aš tau sakiau... sakiau!

NATAŠA. Tu įžvalgesnis už mus visus.

ALIOŠA. Kaip jis tave gyrė! Gal man nuvažiuoti greičiau pas jį?

NATAŠA. Važiuok, važiuok, mielasai. Čia tu gerai sugalvojai. Dabar nebėgiosi nuo manęs po penkias dienas? Taigi, žiūrėk, rytoj ko anksčiausia!

ALIOŠA. Ko anksčiausia! Lik sveika, Mavra! (*Išėjo*).

(*Pauzė*).

NATAŠA. (*Paėmė Ivanui Petrovičiui už rankos*). Klausyk, juk tu rytoj eisi pas mūsų šiekus?.. Mamytei pasakyk, o jam nė žodžio. Jis ir taip sužinos. Ką, nejaugi jis iš tikro prakeiks mane už tą santuoką?

IVANAS PETROVIČIUS. Viską turi sutvarkyti kunigaikštis. Jis turi su juo susitaikyti, o tada ir visa kita susitvarkys.

NATAŠA. (*Maldaujamu balsu*). Kad taip būtų! Kad taip būtų! (*Įdėmiai pažiūrėjo į jį*). Vania! Ką tu manai apie kunigaikštį?

IVANAS PETROVIČIUS. Jeigu jis kalbėjo nuoširdžiai...

NATAŠA. Argi jis galėjo kalbėti nenuoširdžiai? Klausyk: ar tat nebuvo užgaulu, kai pasakiau jam, kad noriu greičiau jį pamilti?

IVANAS PETROVIČIUS. Atvirkščiai, tu buvai tokia puiki tą akimirką!

NATAŠA. Kokia vis dėlto aš negera, įtari ir kiek manyje tuštybės. Ak, Vania, drauguži mano brangus! Štai jei aš būsiu vėl nelaiminga, jeigu vėl užeis negandos, tu juk tikriausiai būsi čia šalia manęs; vienas gal ir tebūsi! Kuo atsilyginsiu tau už viską! Neprakeik manęs niekad, Vania!..

Uždanga

Šeštas paveikslas

Didelė Bubnovos restorano salė Vasilijaus saloje su mediniais dviejų maršų laiptais į viršų ir su daugybe plačių blausių veidrodžių. Išilgai visą salę eina prekystalis, nukrautas užkandžiais, pyragais, pyragėliais su įdaru ir grafinais su visokių spalvų antpilais. Užpakalinė užuolaida praskleista. Viduryje „mašina“, dešinėje – pravertos durys, pro kurias matyti kambarys, kairėje – kabykla drabužiams; ties įėjimu dega žibalinė lempa, priemenėje – vazonai su lauramedžiais.

Įprastas bruzdesys, koks būna smuklėse, kas minutė šmižinėja patarnautojai, girdėti šaukiančių žmonių balsai, atkemsamų alaus butelių garsai, biliardo kamuolių kaukšėjimas, gaudžia vargonai.

SIZOBRIUCHOVAS guli ant sofos kniūbsčias be švarko. Priešais jį raitas ant kėdės sėdi ARCHIPOVAS. Tolėliau nuo jų atsišliejęs į bufetą MITROŠKA.

SIZOBRIUCHOVAS. „Metus žmoną mylavau,

Me-tus žmo-ną my-la-vau...

Į Podjačeskąėjau,

Savo pirmąją radau...“

(Įeina IVANAS PETROVIČIUS ir NELĖ).

IVANAS PETROVIČIUS. Ko tu bijai! Man skaudu į tave žiūrėti...

NELĖ. Aš nieko nebijau. Nešdinkitės sau; aš ateisiu, vėl ateisiu!

(IVANAS PETROVIČIUS eina durų link... Laiptų aikštelėje pasirodo BUBNOVA – drūta boba su žaliu šaliu; mažos aptemusios ir krauju pasrūvusios jos akys blykčioja pykčiu. Nuo laiptų iš už Bubnovos nugaros žvelgia susitaršiusi, nusibaltinusi ir nusidažiusi moteriška būtybė).

BUBNOVA. *(Į Nelę).* Ak, tu bjaurybe, ak, tu rupūže, siurbėle prakeikta! Tai tu šitaip atsilyginai už mano globą, driske tu! Mano širdis jautė, kad paspruks. Vakar vakare jai visus pausius už tai nudraskiau, o ji šiandien vėl įsimanė bėgti! Pas ką gi tu lakstai, šėtone prakeiktas, gyvate išverstake, šliuže nuodingasis, pas ką! Sakyk, smarve, arba tučtuojau tave pasmaugsiu! Močia jos nudvėsė! Štai jau du mėnesiai išlaikau – kraują ji man iščiulpė, baltą mano kūną suėdė! Ir atkaklumas veislės šėtono! Tyli, nors mušk, nors trenk į žemę, vis tyli, lyg vandens į burną prisisiurbus, – vis tyli! Kojas man turėtum mazgoti ir tą vandenį gerti, nevidone, juodoji tu pragaro išpera!

MOTERIŠKĖ. *(Iš viršaus).* Na, ko jūs, Ana Trifonovna, taip galuojatės? Kuo ji vėl jus užpykdė?

BUBNOVA. Kaip tai kuo? Ogi kur buvo! Kur valkiojosi! Kokių globėjų susirado? Aš ją, bjaurybę, su muslino suknelėmis vedžiotis norėjau, kaip povą išpuošiau, taip, kai – širdžiai šventė! Ir ką gi jūs manote, tyčia suplėšė; noriu, girdi, su pakulinėmis suknelėmis, nenoriu su muslininėmis! Už bausmę priverčiau grindis plauti; ką gi jūs manote: plauna! Plauna, mita, plauna! Aitrina mano širdį, – plauna! Patys girdėjote, gerieji žmonės, kaip vakar už tai lupau jai kailį, visas rankas į ją atidaužiau, kojines, batukus atėmiau, – nepabėgs, manau, basnirčia; o ji ir šiandien ten pat! Kur buvai? Sakyk! Kam, rupūžgalve, skundei mane? Sakyk, čigono veisle, baidykle svetimo krašto, sakyk! *(Įsiutusi puola paklaikusią iš baimės mergaitę).*

IVANAS PETROVIČIUS. *(Iš pasipiktinimo beveik nesitverdama pykčiu).* Ką jūs darote? Kaip drįstate taip elgtis su vargše našlaite!

BUBNOVA. *(Palikusi mergaitę ir įsisprendusi).* O čia kas? Kas tu per vienas?

IVANAS PETROVIČIUS. Kaip drįstate taip kankinti kūdikį?

BUBNOVA. Viešpatie Jėzau! Ogi tu kas toks per vienas atsigrūdai čia? Ogi aš tuoj pas nuovados viršininką! Ogi mane pats Andrejus Timofejevičius kaip kokią bajorę gerbia! Tai jis pas tave gal vaikšto? Kas tu toks? Policija!

(Staiga pasigirsta širdį veriąs riksmas, ir NELĖ krinta kaip negyva. Susitaršiusi merga ir smuklės patarnautojas ją pakelia ir skubiai neša į viršų).

Ogi nors ir padvėsk, prakeiktoji! Lauk, sukčiau! *(Durininkui)*. Ko stovi? Už ką algą imi? *(Nuėjo)*.

DURININKAS. *(Tingiai)*. Na, eik sau! Eik! Nori į sprandą gauti? Kur du pešasi, trečiam nėra ko lįsti.

(SMUKLĖS PATARNAUTOJAS, padėjęs nunešti Nelę, nulipa žemyn).

IVANAS PETROVIČIUS. *(Priėjo prie jo)*. Leiskite paklausti, kuo čia yra toji mergaitė ir ką su ja daro ši bjauri boba? Tą mergaitę buvau sutikęs anksčiau ir dėl vienos aplinkybės ja labai domiuosi.

PATARNAUTOJAS. *(Lyg nenoromis, besirengdamas nuo jo nueiti)*. O jeigu domitės, tai geriau paimtumėt ją pas save, arba surastumėte jai kokio darbo, nekaip jai šičia žūti.

IVANAS PETROVIČIUS. Anoji turbūt pati Bubnova, smuklės šeimininkė?

PATARNAUTOJAS. Pati šeimininkė.

IVANAS PETROVIČIUS. Tai kaip pas ją pateko mergaitė? Ar čia mirė jos motina?

PATARNAUTOJAS. O taip ir pateko... Ne mūsų reikalas.

IVANAS PETROVIČIUS. Kas gi toji mergaitė? Kas buvo jos motina, – jūs žinote?

PATARNAUTOJAS. Nagi bene svetimšalė kažkokia, atvykėlė; pas mus rūsyje ir gyveno, bet buvo tokia paliegusi, džiova sirgo ir mirė.

IVANAS PETROVIČIUS. O kokia buvo jos pavardė?

PATARNAUTOJAS. Tai kad ir neištariu, įmantri.

IVANAS PETROVIČIUS. Smit?

PATARNAUTOJAS. Ne, kitokia tartum. O Ana Trifonovna našlaitėlė ir pasiėmė.

IVANAS PETROVIČIUS. Turbūt kokiu nors tikslu pasiėmė?

PATARNAUTOJAS. *(Dvejodamas)*. Negeri dalykai pas ją dedasi. Mums kas, mes pašaliečiai...

DURININKAS. O tu, Stepanai, geriau prikąšk liežuvį! *(Skersomis apžvelgęs Ivaną Petrovičių)*. Jam, meldžiamasis, su jumis nėra ko kalbėti; ne mūsų tai reikalas... O tu eik!

(PATARNAUTOJAS nueina. Staiga sudžerškėjo ant visos salės ir ėmė dainuoti „mašina“. Pro duris, vos ne svirduliuodamas, įvirsta MASLOBOJEVAS, apsirengęs gana švariai, bet su prasta miline ir taukuota kepure).

MASLOBOJEVAS. *(Mirktelėjo)*. Nepažįsti?

IVANAS PETROVIČIUS. A! Tai tu, Maslobojevai! Na ir susitikimas!

MASLOBOJEVAS. Taigi susitikimas! Bent šešetą metų nebuvo susitikę. Susitikę tai buvome, tik jūsų prakilnybė nesiteikdavote pažiūrėti į mane. Juk jūs generolas, literatūrinis, atseit!..

IVANAS PETROVIČIUS. Na, Maslobojevai, čia tu meluoji. Aš tikrai atsimenu, buvau tave porą kartų sutikęs gatvėje, bet tu pats, matyti, vengei manęs. Jei nebūtum įkaušęs, tai ir dabar nebūtumei manęs užkalbinęs. Ar ne taip? Na, sveikas! Labai džiaugiuosi tave sutikęs.

MASLOBOJEVAS. Tikrai! O ar aš nekompromituoju tavęs savo... netikusia išvaizda? Aš, brole Vania, visada atsimenu, koks tu buvai šaunus vaikiščias. Atsimeni, kaip tu lupti gavai už mane? Tu – kūdikis nekalčiausias!

(JIEDU pasibučiavo).

(Tragišku tonu). Ne, Vania, tu – tai ne aš! Aš juk skaičiau; skaičiau, Vania!.. Bet klausyk: pasikalbėkim iš širdies! Vieta gera, o degtinė – nė nekalbėk! Iš Kijevo pėsčia atėjusi! Dvidešimt minučių senam bičiuliui, sutinki?

IVANAS PETROVIČIUS. Jei tik dvidešimt minučių, tai sutinku.

MASLOBOJEVAS. Tik žinai ką? Pirmiausia pora žodžių: mina tavo negraži, lyg būtum ką tik užpykdytas, tiesa?

IVANAS PETROVIČIUS. Tiesa.

MASLOBOJEVAS. Aš, brole, dabar į fizionomistiką įsileidau – irgi, mat, užsiėmimas! Na, tai eime, pasikalbėsime. Per dvidešimt minučių aš, pirmiausia, spėsiu išlenkti baltosios ir išmaukti beržinės, paskiau pomerančinės, paskiau parfait-amour, o paskiau dar ką išrasiu. Geriu, brole! Tikrai per šventes, prieš mišias ir būnu blaivus. Eime!

IVANAS PETROVIČIUS. Na, tu neplepėk, o greičiau, eime. Dvidešimt minučių tavo, o paskiau ir paleisk.

(Jaina į salę. Dilginamai griaudėja polka).

SIZOBRIUCHOVAS. *(Saldžiai žiūrėdamas į Maslobojevą).* Filipai Filipyčiau.

MASLOBOJEVAS. O ką?

SIZOBRIUCHOVAS. Atsiprašau... taip sakant... *(Spragtelėjo sau per apykaklę).* Jūs, Filipai Filipyčiau, išgertumėte su mumis pustuzyniuką, – ar galima turėti vilties?

MASLOBOJEVAS. Ne, meldžiamasis, dabar negalima. Reikalų turiu.

SIZOBRIUCHOVAS. Kchi! Ir aš turiu reikaliuką, į jus...

MASLOBOJEVAS. Paskiau, paskiau!

(MASLOBOJEVAS ir IVANAS PETROVIČIUS eina prie staliuko širma atitvertame kampe).

Jaunasis – tai pirklio sūnus Sizobriuchovas, gavo, tėvui mirus, pusmilijoną ir dabar valiūkauja. Į Paryžių buvo nuvažiavęs, pinigų devynias galybes ten išleido. Po metų, žinoma, eis elgetauti. Kvailas kaip aulas... Antrasis, pagyvenęs – Archipovas, taip pat lyg ir pirklys, bestija, šelmis, ir šiuometinis Sizobriuchovo bičiulis. Aš, brole, jau seniai ant jo dantį galandu. Galanda dantį ir Mitroška, štai anas, kurs prie lango stovi, čigoniško veido. *(Patarnautojui).* Na, Stepanai, supranti, ko man reikia?

PATARNAUTOJAS. Suprantu, pone.

MASLOBOJEVAS. Ir bus?

PATARNAUTOJAS. Bus, pone.

MASLOBOJEVAS. *(Ivanui Petrovičiui).* Na, ko taip žiūri į mane? Maslobojevas kad ir išklydo iš kelio, bet jo širdis tebėra ta pati. Aš kad ir suodinas, bet ne juodesnis už kitus. Ir mediciną studijavau, ir mokytoju rengiausi būti, ir vesti žadėjau, – kiekvienas paukštis sau gūžtelę suka, ir ji buvo sutikusi... Tik likau nevedęs. Praėjo laikas, ir aš dabar kad ir netarnauju, bet pinigėlius pelnausi lengvai: kyšius imu ir už teisybę einu. O užsiimu daugiausia tais dalykais, apie kuriuos viešai nekalbama... supranti?

IVANAS PETROVIČIUS. Ar tik ne seklys tu koksai?

MASLOBOJEVAS. Ne, nepasakysiu, kad seklys, o šiokius tokius darbus dirbu: juodą šunį prausk neprausk, jis vis tiek bus juodas. Na, bročiau, skaičiau! Aš, drauguži, apie tavo pirmagimį kalbu. Kai perskaičiau, bročiau, – vos padoriu žmogumi nepasidariau. Vos vos, bet apsigalvojau ir nutariau geriau likti nepadoriu žmogumi. Aš, bročiau, štai ką pasakysiu: gerti geriau! Aš va pasigeriu, atsigulu ant sofos ir galvoju, kad štai esu, pavyzdžiui, koks Homeras arba Dantė, arba koks Frederikas Barbarosa. Aš svajoju, o tu gyveni tikrove. Klausyk, pasakyk atvirai ir tiesiai, broliškai, – ar tau nereikia pinigų? Tu nesivaipyk. Paimk pinigus, nusimesk pavalkus ir rašyk didį veikalą! A? Ką pasakysi?

IVANAS PETROVIČIUS. Klausyk, Maslobojevai! Brolišką tavo pasiūlymą vertinu, bet nieko negaliu atsakyti. Tu esi man atviras, todėl ir aš ryžtuosi pasiklausti tavo patarimo, tu, rodos, į tuos dalykus dantis nudilinęs. *(Atsisėda arčiau Maslobojevo).*

(„Mašina“ nutilo. Atsidaro durys iš biliardinės, dainuodami sueina čigonai. Iš viršaus nulipa BUBNOVA. Ji veda už rankos besispiriančią NELĘ. NELĖ su balta muslinine suknele, sušukuotais plaukais. Jos eina per visą salę ir dingsta už storo raštuoto audeklo užuolaidos. ARCHIPOVAS ir SIZOBRIUCHOVAS atsiskiria nuo kompanijos ir eina įkandin jų).

MASLOBOJEVAS. Apie Smitą girdėjau, kad miręs kažkoks senis cukrainėje. O apie madam Bubnovą tikrai šį tą žinau. Bjauri boba! Neleistinai darbeliais verčiasi. Anądien ji su viena mergaite iš padorių namų vos neįkliuvo. O kadangi aš žinau, kokios rūšies darbeliais pilvūzas ypačiai manosi, tai ir darau išvadą... Na, bet aš jį užkropsiu! Labai džiaugiuosi, kad iš tavęs apie tą mergaitę išgirdau; dabar aš kitą pėdsaką užtikau. Neseniai aiškinau vienam kunigaikščiui vieną reikaliuką, pasakysiu tau – tokį reikaliuką, kad iš šitokio kunigaikščio ir tikėtis nebuvo galima.

IVANAS PETROVIČIUS. O kokia to kunigaikščio pavardė?

MASLOBOJEVAS. O kam tau reikalinga jo pavardė? Prašau: Valkovskis.

IVANAS PETROVIČIUS. Piotras Aleksandrovičius? Valkovskis?

MASLOBOJEVAS. Taip. Pažįsti?

IVANAS PETROVIČIUS. Pažįstu, bet nelabai. Na, Maslobojevai, apie šitą poną aš ne kartą tavęs teirausiuosi, tu mane baisiai sudominai. Na, o ką dabar pasakysi dėl tos istorijos, kurią tau pasakojau? Sugalvojai ką, ar ne?

MASLOBOJEVAS. O šit palauk manęs porą minučių; aš užsimokėsiu. *(Eina prie bufeto, apie kažką kalbasi su Mitroška ir grįžta).*

(MITROŠKA ūmai dingsta).

Nesirūpink; imtasi priemonių. Sizobriuchovas gaus atsakyti pinigais, o pilvotasis niekšas – natūra. Na, o Bubnova tenka mano daliai...

MITROŠKA. *(Pasirodo iš už anapus užuolaidos).* Ten jie visi. Dabar pats laikas.

(IVANAS PETROVIČIUS ir MASLOBOJEVAS atsistoja, eina gilumon. Iš už portjeros pasirodo BUBNOVA, girta ir susitaršiusi).

BUBNOVA. Oi, kas čia dabar?

MASLOBOJEVAS. Kas? Kaipgi jūs, Ana Trifonovna, brangių svetelių nepažįstate? Kas gi, jei ne mes?.. Filipas Filipyčius.

BUBNOVA. Ak, Filipas Filipyčius! Tai jūs... brangūs sveteliai... Tai kaipgi jūs... aš... prašom šičia.

MASLOBOJEVAS. Jūs priimkit mus meiliau. Mes išgersime pas jus ko nors šalto, ir mergyčių gal bus?

BUBNOVA. Tokiems brangiems sveteliams iš po žemės iškasiu, ir Kinų karalystės išrašysiu.

MASLOBOJEVAS. Porą žodžių, mieloji Ana Trifonovna: Sizobriuchovas čia?

BUBNOVA. Č...čia.

MASLOBOJEVAS. Kaip tik jo man ir reikia. Kaip jis drįso, niekšas, be manęs gerti? *(Atitraukia portjerą).*

(Nedideliame kambaryje, pusiau apšviestame iš palubės melsvo žibinto, sėdi SIZOBRIUCHOVAS. Priešais jį VYRESNIO LAIPSNIO KARININKO ŽMONA, kokių keturių dešimčių metų moteris, apsivilkusi juoda taftos suknele ir apsikarsčiusi bronzinėmis apyrankėmis bei sagėmis. ČIGONAS tampo gitaros stygas).

ČIGONAI. *(Dainuoja).* „Klausė ponas merginas:

Myli mergos jį ar ne?

Skaudžiai aš nuo jo kentėsiu,

Betgi pono nemylėsiu.

Klausė merginas pirklelis,

Myli mergos jį ar ne?

Eis pirklelis sau pirkliaut,

O gi aš – karaliaut“.

MASLOBOJEVAS. Ar tai šitaip žmonės daro! O dar kvietė!

SIZOBRIUCHOVAS. *(Su apykvaile mina pakildamas jo pasitikti).* Filipai Filipyčiau, kokia laimė man!

MASLOBOJEVAS. Geri?

SIZOBRIUCHOVAS. Prašau atleisti.

MASLOBOJEVAS. Tu neatsiprašinėk, o kviesk svečius. *(Rodydamas j Ivaną Petrovičių).* Štai dar svečių atvedžiau – draugas!

SIZOBRIUCHOVAS. Džiaugiuosi, atseit, esu labai laimingas... Kchi!

MASLOBOJEVAS. Tai šampanas čia, vadinasi! Raugintais kopūstais atsiduoda.

SIZOBRIUCHOVAS. Įžeidinėjate.

KARININKO ŽMONA. Jis ką tiktai gyrėsi, jog Paryžiuje buvęs; meluoja, turbūt!

SIZOBRIUCHOVAS. Fedosja Titišna, neįžeidinėkite. Buvau. Važinėjau.

KARININKO ŽMONA. Na, ar galėjo toks muzikas Paryžiuje būti?

SIZOBRIUCHOVAS. Buvau. Galėjau. Mudu ten su Karpu Vasiljičium pasižymėjome. Karpą Vasiljičių teikiatės pažinti?

MASLOBOJEVAS. O kuriems galams man pažinti tavo tą Karpą Vasiljičių?

SIZOBRIUCHOVAS. Nagi šiaip sau... politikos dėlei. O mudu su juo ten, Paryžiaus miestelyje, pas madam Žuber, anglišką triumą sudaužėme.

MASLOBOJEVAS. Ką sudaužėte?

SIZOBRIUCHOVAS. Triumą. Triumas toksai buvo, nuo lubų ligi pat aslos, per visą sieną; o jau Karpas Vasiljičius toks girtutėlis, jog su madam Žuber pradėjo rusiškai kalbėti. Jis atsistojo prie triumo ir atsirėmė alkūnėmis. O Žuberta ir šaukia jam, saviškai, žinoma: „Triumas kainuoja septynis šimtus frankų – mūsiškai penkergių – sudaužysi!“. Jis šaiposi ir žiūri į mane, o aš sėdžiu priešais ant kanapos, ir gražuolė su manim, tik ne tokia iš pupų nevaroma, kaip va šita, o tikras paveikslukas, taip sakant. Jis ir šaukia: „Stepanai Terentjičiau, ei, Stepanai Terentjičiau! Perpus, sutinki?“. Aš sakau: „sutinku!“. Tai jis kumščiu į veidrodį kad voš – dzin drin! Tiktai šukės pabiro. Suspiegė Žuberta, taip jam į plaukus ir kimba. „Ką tu, galvažudy, kur atėjai?“. Prancūziškai, žinoma. O jis jai: „Tu, sako, madam Žubert, pinigų imk, o mano charakteriui nekliudyk“, ir čia pat jai šešis šimtus penkiasdešimt frankų paklojo. Pusšimtį nusiderėjom...

(Triukšmas už durų. Kraupus klyksmas, ir NELĖ suglamžyta bei suplėšyta suknele įbėga į kambarį. Ji puola prie Ivano Petrovičiaus. Įkandin jos pasirodo MITROŠKA, vilkdamas baisiausiai apdraskytą ARCHIPOVĄ).

MITROŠKA. Štai jis! Imkite jį!

ČIGONAI. *(Dainuoja).* „Basan, basan, basana,
Basanata, basanata...“

MASLOBOJEVAS. *(Ivanui Petrovičiui).* Imk vežiką, imk mergaitę ir važiuok pas save!

(Ivanas Petrovičius pastvėrė Nelę. Jiedu prabėga pro nustėrusią ir pasibaisėjimo Bubnovą ir išlekia pro duris).

Uždanga

TREČIAS VEIKSMAS

Septintas paveikslas

Ivano Petrovičiaus mansarda. Kai kas joje pasikeitę. Padaugėję baldų: dabar kambaryje naujas ovalinės formos stalas priešais kanapą, keletas kėdžių pasieniuose, blausus veidrodelis ir du ar trys pigūs paveikslai geltonuose rėmuose. Užpakalinis kampas atskirtas drobule; už jos, matyti, yra lova.

Rytas. NELĖ šluoja grindis. Kieme groja ryla (šarmanka). Įeina IVANAS PETROVIČIUS.

IVANAS PETROVIČIUS. Klausyk, Jelena, kas tave verčia grindis šluoti? Aš to nenoriu, tu sergi; argi tu darbo dirbti pas mane atėjai?

NELĖ. O kas čia grindis šluos? Aš nesergu.

IVANAS PETROVIČIUS. Tu lyg bijai, kad aš neprikaišiočiau tau, kaip Bubnova, jog už dyką pas mane gyveni? Ir iš kur tu ėmei tą bjaurią šluotą? Pas mane jos nebuvo.

NELĖ. Čia mano šluota. Pati ją čia atnešiau. Aš ir seneliui čia grindis šluodavau. O šluota va čia, po krosnimi, nuo to laiko padėta buvo.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Priėjo prie stalo, užplikė arbatos, įpylė jai puodelį).* Štai ir gražią suknutę sutepei bešluodama.

(NELĖ nustumia puodelį ir staiga šaltakraujiškai ir ramiai plėšo savo muslininį sijoną nuo viršaus iki apačios).

Ką darai, Jelena?

NELĖ. *(Iš susijaudinimo dusdama).* Tai negraži suknelė! Kam jūs pasakėt, kad graži? Aš nenoriu jos nešioti. Ji mane išpuošė pati, per prievartą. Aš jau suplėšiau vieną suknelę, suplėšysiu ir šitą; suplėšysiu! Suplėšysiu! Suplėšysiu!

IVANAS PETROVIČIUS. Žinai ką, mano draugužė Jelena, tokiais skarmalais, kaip tu dabar, vilkėti negalima. Aš nupirkau tau suknelę, kasdieninę, ko pigiausia, tad gali nesirūpinti. *(Išima iš komodos suknelę).* Nešiok sveika.

(Pauzė).

NELĖ. *(Jos akyse švystelėjo kažkoks švelnumas, gerumas).* O čia kažin kas beldėsi, jai jūsų nebuvo!

IVANAS PETROVIČIUS. Ar tik ne daktaras... Ir tu neatsiliepei, Jelena?

NELĖ. Ne. *(Žiūrėdama į šalį).* Kai jūs išseinate, neužrakinėkite manęs. Aš iš jūsų nepabėgsiu.

IVANAS PETROVIČIUS. Gerai, Jelena, sutinku. *(Priėdamas prie jos).* Draugužė mano, nepyk už tai. Aš dėl to užrakinu, kad gali kas ateiti. Tu gi sergi, gali išsigąsti. Ir dievai žino, kas dar ateis, gal pati Bubnova įsimanys ateiti... *(Atsisėdo už savojo stalo).*

NELĖ. Kas jums skalbia baltinius?

IVANAS PETROVIČIUS. Čia, šituose namuose, yra tokia moteris.

NELĖ. Aš moku baltinius skalbti. O kur jūs vakar ėmėt valgi?

IVANAS PETROVIČIUS. Traktieriuje.

NELĖ. Aš ir virti moku. Aš jums valgį gaminsiu.

IVANAS PETROVIČIUS. Ką tu, Jelena, na ką tu moki gaminti? Čia jau tu nei šį, nei tą kalbi...

NELĖ. (*Ūmai, nepakeldama galvos*). Sriubą.

IVANAS PETROVIČIUS. Kaip sriubą? Kokią sriubą?

NELĖ. Sriubą moku virti. Aš motutei virdavau, kai ji sirgo. Aš ir į turgų eidavau.

IVANAS PETROVIČIUS. Na matai, Jelena, kokia tu išdidi. Aš elgiuosi su tavimi, kaip man liepia mano širdis. Aš noriu tau padėti. O štai tau sunku iš manęs ko paprasčiausią dovaną priimti. Tu tučtuojau nori už ją atsilyginti, tarytum aš būčiau Bubnova ir tau prikaišiočiau.

NELĖ. (*Patyliukais prieina prie stalo, jos lūpos virpčioja*). Ką jūs čia vis rašote?

IVANAS PETROVIČIUS. Ogi šiaip, Lenočka, visokiausius dalykus. Už tai man pinigų moka.

NELĖ. Prašymus?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, ne prašymus. Aš rašau istorijas apie visokius žmones: iš to išeina knygos, kurios vadinamos apysakomis ir romanais.

NELĖ. Ir kaip, jūs čia visą teisybę aprašinėjate?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, išgalvoju.

NELĖ. Tai kam neteisybę rašote?

IVANAS PETROVIČIUS. O šit perskaityk tą knygutę. Juk tu moki skaityti? Šitą knygutę aš parašiau.

NELĖ. Jūs? Perskaitysiu... Ir jums daug už tai moka?

IVANAS PETROVIČIUS. Kartais daug, o kartais ir nieko. Tas darbas sunkus, Lenočka.

NELĖ. Tai jūs nesate turtingas?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, nesu.

NELĖ. (*Nukaito ir, staiga apkabinusi jį abiem rankomis, stipriai prie jo prisiglaudė*). Aš jus myliu... aš nesu išdidi. Jūs pasakėte pirma, kad aš išdidi. Ne, ne... aš ne tokia... aš jus myliu. Jūs tik vienas mane mylite... (*Ašaros dusina ją*). Jūs mylite mane! Jūs tik vienas, vienas!.. (*Verkia*).

IVANAS PETROVIČIUS. (*Pakėlė ją ir nunešė ant sofos*). Jautrioji tu mano Lenočka, nesveikas tu mano kūdiki!

NELĖ. (*Slėpdama nuo jo veidą*). Ne Lenočka, ne...

IVANAS PETROVIČIUS. Ne Lenočka? Taip kaip?

NELĖ. Nelė.

IVANAS PETROVIČIUS. Nelė? Kodėl gi Nelė?

NELĖ. Taip mane mamytė vadino... Ir aš nenorėjau pati, kad kas kitas mane taip vadintų, be mamytės... O jūs vadinkite, aš noriu... Aš jus visada mylėsiu...

IVANAS PETROVIČIUS. Nele, paklausyk. Štai tu sakai, kad tave mylėjo tik mamytė. O argi tavo senelis nemylėjo tavęs?

NELĖ. Nemylėjo... (*Valandėlę susimąstė*). Ne, nemylėjo... Jis buvo piktas.

IVANAS PETROVIČIUS. O tu atnešdavai jam gerti ir valgyti, Nele?

NELĖ. Taip, ir aš atnešdavau.

IVANAS PETROVIČIUS. Iš ko gi tu gaudavai, gal iš Bubnovos?

NELĖ. (*Virptelėjusiu balsu*). Ne, aš niekad nieko iš Bubnovos neėmiau.

IVANAS PETROVIČIUS. Tai iš kur gi gaudavai, juk tu nieko neturėjai?

NELĖ. (*Patylėjo*). Eidavau į gatvę išmaldos prašyti... Susirenku penkias kapeikas ir nuperku jam duonos ir uostomosios tabokos...

IVANAS PETROVIČIUS. Ir jis leisdavo! Nele! Nele!

NELĖ. (*Su graudžia šypsena*). Iš pradžių aš pati ėjau ir jam nesakiau. O kai jis sužinojo, tai jau pats ėmė mane varyti į gatvę. Aš stoviu ant tilto, prašinėju praeivių, o jis laukia; ir kai pamato, kad man jau davė, tuoj pripuola prie manęs ir atima pinigų, lyg aš norėčiau nuo jo nuslėpti, ne jam rinkčiau. Taip buvo, kai mamytė mirė. Tada jis jau visai kaip be proto pasidarė.

IVANAS PETROVIČIUS. Vadinasi, jis labai mylėjo tavo mamytę? Kodėl gi jis su ja negyveno?

NELĖ. (*Beveik visai pakuždomis*). Ne, nemylėjo... Jis buvo piktas ir jai neatleido... (*Nusišypsojo, kažką prisiminusi*). O juk Azorka pirmiau buvo mamytės. Senelis pirmiau labai mylėjo mamytę, kai mamytė nuo jo išėjo, jam ir liko mamytės Azorka. Dėl to jis taip ir mylėjo Azorką... (*Pauzė*). Mamytei neatleido, o kai šuo mirė, tai ir jis pats numirė.

IVANAS PETROVIČIUS. Nele, kas gi jis toks buvo pirmiau?

NELĖ. Jis buvo pirmiau turtingas...

IVANAS PETROVIČIUS. O ar tu atsimeni, kada senelis buvo turtingas?

NELĖ. Aš dar tada nebuvau gimusi. Mamytė dar prieš man gimstant išėjo nuo senelio.

IVANAS PETROVIČIUS. Kur išėjo?

NELĖ. (*Tyliai ir lyg susimąstydama*). Nežinau. Ji į užsienį išvažiavo, o aš tenai ir gimiau. Visur esu buvusi, ir Italijoje buvau, ir Paryžiuje buvau.

IVANAS PETROVIČIUS. Ir kurgi tu moki taip gerai rusiškai, Nele?

NELĖ. Mamytė mane dar tenai mokė rusiškai. Ji buvo rusė, nes jos motina buvo rusė, o senelis buvo anglas, bet taip pat kaip rusas. Mamytė ilgai ieškojo čia, Peterburge, senelio, ir vis sakė, esanti kalta prieš jį, ir vis verkė... Taip verkė, verkė! Ji turėjo vieną draugą, gerą kaip jūs... Bet jis tenai mirė, mamytė ir parvažiavo...

IVANAS PETROVIČIUS. Tai su juo mamytė ir išėjo nuo senelio?

NELĖ. Ne, ne su juo, mamytė su kitu išėjo nuo senelio, o tasai ją ir pametė...

IVANAS PETROVIČIUS. Su kuo gi, Nele?

(Beldimasis į duris. Įeina ICHMENEVAS. Jo veidas išblyškęs labiau nekaip visada).

ICHMENEVAS. Tai va, brolau, nieku gyvu nesitikėjau... tave taip rasti. Kokia čia pas tave viešnia sėdi?

IVANAS PETROVIČIUS. Tai vargšė mergaitė, našlaitė, ji anūkė to Smito, kuris čia gyveno ir mirė cukrainėje.

ICHMENEVAS. A, suprantu... Na, o dabar ar negalima, brolau, jai pasakyti, kad ji išeitų, nes turiu su tavim rimtai pasikalbėti.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet kad jai nėra kur eiti. Ji čia ir gyvena.

ICHMENEVAS. Viešpatie dieve mano, pas tavo gyvena! (*Pauzė*). Štai koks, brolau, reikalas, atėjau pas tavo su didžiausiu prašymu. Bet pirmiau... reikėtų tau išsiaiškinti kai kurias aplinkybes... be galo opias aplinkybes... Na, bet ką čia dar aiškinti! Paprastų paprasčiausia aš šaukiu kunigaikštį dvikovon, o tavo prašau būti man sekundantu. Na, ko žiūri? Aš juk neišsikrausčiau iš proto.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet, atleiskite, Nikolajau Sergejičiau! Dėl ko gi šitai, koks tikslas? Ir, pagaliau, kaip tat galima... Kam jūs su savo išsišokimu padėsite? Kokią išeitį gali duoti dvikova? Prisipažįstu, nieko nesuprantu.

ICHMENEVAS. Taip ir maniau, kad tu nieko nesuprasi. Klausyk: mūsų byla pasibaigė; esu nuteistas. Turiu sumokėti iki dešimties tūkstančių, taip priteisė. Dabar jau šis niekšas yra tikras dėl savo pinigų, o aš, atidavęs Ichmenevką, atsilyginu ir lieku pašalinis žmogus. Tada aš ir pakeliu galvą. Gerbiamasis kunigaikšti, jūs įžeidinėjote mane dvejus metus; jūs teršėte mano vardą, mano šeimos garbę, ir aš turėjau visa tai kęsti! Aš negalėjau tada iššaukti jūsų dvikovon. Jūs būtumėt man tiesiai pasakę: „A, gudruoli, nori mane nužudyti, kad nereikėtų mokėti man pinigų!“. Dabar, gerbiamasis kunigaikšti, byla išspręsta, jūs esate užtikrintas, jokių kliūčių nebėra, ir todėl gal malonėsite čia, prie barjero. Ką gi, tavo nuomone, aš neturiu teisės atkeršyti už save, už viską, už viską!

IVANAS PETROVIČIUS. Klausykite, Nikolajau Sergejičiau! Ar galite būti man visiškai atviras? Pasakykite tiesiai: ar vien tik keršto jausmas skatina jus šaukti jį dvikovon, ar turite ir kitų tikslų?

ICHMENEVAS. Taip, turiu ir kitą tikslą: išgelbėti savo žuvusią dukterį. Nemanyk, kad manyje kalba koks tėviškas švelnumas ar kitos panašios silpnybės. Visa tai nesąmonė! Duktė paliko mane, išėjo iš mano namų su meilužiu, ir aš išplėšiau ją iš savo širdies, išplėčiau amžinai, tą patį vakarą – atsimeni? Aš verkiau prarastos laimės, tuščios svajonės, bet ne dėl jos. Tu gali man pasakyti: jeigu jums nerūpi jos likimas, tai ko kišatės? Dėl paprasčiausio meilės žmogui jausmo. Jeigu ji man jau nebe duktė, tai vis dėlto ji yra silpna, neužtariama ir apgauta būtybė. Jeigu mane nukaus, nejaugi ji peržengs per mano lavoną ir nueis su mano žudiko sūnumi? Žodžiu sakant, aš nenoriu šios santuokos.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet ji myli; juk tai aistra. Jūs aukojate dukters laimę. Argi tai ne egoizmas?

ICHMENEVAS. (*Jo akyse ašaros*). Esi neteisingas man, Vania. Aš netikiu šita laime. Visa tai nesąmonė, vien žabangai. Priekaištai, pažeminimai, draugystė su vaikėzu, kuris jau ir dabar bodisi jos meile... ne, Vania! Lik sveikas!

IVANAS PETROVIČIUS. Nikolajau Sergejičiau, nejaugi jūs galėjote nors vieną minutę manyti, kad kunigaikštis priims jūsų iššaukimą?

ICHMENEVAS. Kaip nepriims? Ką tu, atsikvošėk!

IVANAS PETROVIČIUS. Būkite tikras, nepriims; jūs būsite visiškai apjuoktas...

ICHMENEVAS. Tai ką, tavo nuomone, galgi nepadoru su manimi kautis? Esu ne blogesnis už jį. Aš – senis, įžeistas tėvas, tu – rusų literatas, ir todėl taip pat garbingas asmuo, gali būti sekundantu ir... ir...

IVANAS PETROVIČIUS. Jis suras tokių dingsčių, jog jūs pirmas pripažinsite, kad judviem kautis – neįmanoma.

ICHMENEVAS. Hm... gerai, drauguži, tegu bus, kaip tu sakai! Bet duok man garbės žodį, kad nei tenai, nei Anai Andrejevnei nepasakysi, apie ką mudu kalbėjomės. (*Stipriai paspaudė jam ranką*). O dabar paskutinis opus reikalas: ar tu turi pinigų?

IVANAS PETROVIČIUS. (*Nustebęs*). Pinigų?

ICHMENEVAS. Taip, žiūriu, brolau, į tavo butą, į tavo gyvenimą... ir kai pagalvoju, kad tu gali turėti kitų ekstra išlaidų, tai... štai, brolau, pusantro šimto rublio, pirmai pradžiai...

IVANAS PETROVIČIUS. Pusantro šimto, ir dar pirmai pradžiai, kai jūs pats esate pralaimėjęs bylą!

ICHMENEVAS. Vania, tu, kaip matai, manęs visiškai nesupranti! Gali būti ekstra reikalų, suprask tai. Gal tau dabar ir nereikia, bet ar nereikės kam ateityje? Šiaip ar taip, aš juos tau paliksiu. Tai visa, ką galėjau surinkti. O dabar liks sveikas! Lik sveika, mergaitę; nusigręžė! (*Ilgai žiūri į Nelę, staiga priėjo prie jos*). Aš turėjau dukterį. Ji mirė. Gal tu nori užimti jos vietą mano namuose... ir širdyje?

NELĖ. (*Nepakeldama galvos*). Ne, nenoriu.

ICHMENEVAS. Kodėl gi, vaikuti mano? Tu nieko neturi. Ivanas negali tavęs visą laiką laikyti pas save, o pas mane tu būsi kaip savo namuose.

NELĖ. (*Pakeldama galvą*). Nenoriu, nes jūs piktas. Taip, piktas, piktas! Aš pati pikta ir piktesnė už visus, bet jūs – dar piktesnis už mane!.. Jūs nenorite atleisti savo dukteriai; argi jūs mane mylėsite? Aš nenoriu gyventi pas žiaurios žmones, nenoriu, nenoriu... Eisiu išmaldos prašinėti!

IVANAS PETROVIČIUS. Nele, kas tau? Nele!

NELĖ. Ir mano motina išmaldos prašinėjo, o kai mirė, pati pasakė man: būk neturtinga ir geriau išmaldos prašinėk, negu... Išmaldos prašinėti ne gėda, o ne vienos žmogaus prašau, aš visų prašau, o visų prašyti ne gėda; juk aš maža, man nėra kur gauti. Eikite šalin!

ICHMENEVAS. Ji serga, Vania, arba... arba aš jau nebesuprantu, kas čia per vaikas. (*Einu durų link*). Klausyk, drauguži! Še tau dar penkis rublius, tai mergaitei. Tu, beje, nesakyk jai, kad aš daviau, o šiaip, išleisk jos reikalams, na, gal batelius kokius, baltinius, – ar maža ko gali prirėkti! Lik sveikas, drauguži... (*Išeina*).

IVANAS PETROVIČIUS. Ir aštri gi tu jam buvai, Nele! Ir tau ne gėda, ne gėda!

NELĖ. (*Vos girdimu balsu*). Gėda... (*Pauzė*).

(*IVANAS PETROVIČIUS velkasi paltą*).

Jūs... eisite pas ją?

IVANAS PETROVIČIUS. Taip, Nele, man reikia su ja šiandien pasimatyti.

NELĖ. (*Patylėjusi*). Jūs... labai... ją mylite?

IVANAS PETROVIČIUS. Taip, Nele, labai myliu.

NELĖ. (*Tyliai*). Ir aš ją myliu. Aš noriu pas ją ir su ja gyventi.

IVANAS PETROVIČIUS. (*Nustebęs*). Tai negalima, Nele. Argi tau bloga pas mane?

NELĖ. (*Paraudusi*). Kodėl negalima? Ji turi tarnaitę?

IVANAS PETROVIČIUS. Turi.

NELĖ. Na, tai tegu ji tarnaitę atleidžia, o aš jai patarnausiu.

IVANAS PETROVIČIUS. Kas per fantazija, Nele? Nejaugi tu manai, kad ji sutiks paimti tave virėjos vietoje? Jeigu jau paims, tai kaip lygią sau, kaip jaunesnę savo seserį.

NELĖ. Ne, aš nenoriu kaip lygi. Taip ar nenoriu... Juk tasai, kuri jį dabar myli, nuo jos išvažiuos ir ją vieną paliks?

IVANAS PETROVIČIUS. Ir kur tu žinai, Nele?

NELĖ. Žinau... (*Nepakeldama į jį akių*). Juk jūs ją labai mylite, o jei mylite, vadinasi, kai tasai išvažiuos, ją vesite.

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, Nele, ji manęs taip nemyli, kaip aš ją myliu, na ir aš... Ne, nebus to, Nele. (*Išėjo*).

NELĖ. (*Žengia žingsnį paskui jį, tyliai*). Aš jus myliu... Aš jus labai myliu... Aš jus visada mylėsiu...

Uždanga

Aštuntas paveikslas

Pas Natašą. Viskas kažkaip rūpestingiau negu visada nušveista ir apvalyta; krosnis kūrenasi, ant stalo nauji indai. Kambaryje tuščia. Mažytėje priemenėlėje dega žvakė. Skambutis. Įeina IVANAS PETROVIČIUS ir VALKOVSKIS.

VALKOVSKIS. *(Linguodamas galvą).* Ir Alioša galėjo apgyvendinti Natalją Nikolajevną šitokiame bute! Štai šitos vadinamosios smulkmenos ir parodo, koks yra žmogus. Myli be galo, o apgyvendina tą, kurią myli, tokioje lindyneje. Man galva plyšta, kai pagalvoju apie jo ateitį, o svarbiausia – apie Nataljos Nikolajevnos ateitį, kai ji bus jo žmona... *(Nusivilko kailinius, įėjo į kambarį).*

IVANAS PETROVIČIUS. *(Mavrai, kuri padeda jam nusivilkti paltą).* Alioša yra?

MAVRA. *(Paslaptinga).* Nėra ir nebuvo.

IVANAS PETROVIČIUS. Kas gi čia dabar!

MAVRA. Nagi tas, kad nebežinau, ką su ja ir daryti. Vakar buvo du kartus besiunčianti pas jį, bet abu kartus sugrąžino. Aš šiandien tai jau nė su manim nebenori kalbėti. Kad bent tu būtum jį aplankęs. Man jau ir atsitraukti nuo jos negalima.

(IVANAS PETROVIČIUS įeina į kambarį. Iš kito kambario išėjo NATAŠA. Ji nepaprastai išblyškusi, jos akys dega karščiu. Tylėdama ir skubindamasi, ištiesė Valkovskiui ranką).

VALKOVSKIS. *(Linksmi).* Štai ir aš! Vos kelios valandos, kai grįžau. Visą tą laiką jūs neišėjote man iš galvos! Pirmiausia, mano vėjavaikis, kurio, matau, dar čia nėra...

NATAŠA. *(Nuraudusi ir sumišusi).* Atsiprašau, kunigaikšti, man reikia pasakyti porą žodžių Ivanui Petrovičiui. *(Pastvėrė Ivaną Petrovičių už rankos ir nusivedė už širmos, pašnibždomis).* Vania, ar tu atleisi man, ar ne? Tu labai dažnai ir pernelyg daug esi man atleidęs, tačiau juk yra galas bet kokiai kantrybei. *(Ji apsipylė ašaromis, prisiglaudė prie jo peties).*

IVANAS PETROVIČIUS. Ką tu, Nataša, argi aš nežinau, kas dabar dedasi tavo sieloje?

NATAŠA. *(Šypsodamasi pro ašaras).* Na ir gerai... vadinasi, atleidai, kaip visada. O dabar pas jį... Dabar žinau viską, viską atspėjau. Visa kuo kaltas jis. Šis vakaras daug ką nulems. Eime!

(Išėjo pas kunigaikštį).

VALKOVSKIS. *(Sėsdamasis).* Aš pradėjau apie savąjį vėjavaikį. Esu pavedęs jam atlikti vieną reikalą, bet jis tuojau atvyks.

NATAŠA. *(Ko naiviausiai žiūrėdama į kunigaikštį).* Jis jums turbūt žadėjo atvykti šiandien?

VALKOVSKIS. *(Nustebęs, įsižiūrėdamas į ją).* Ak, dieve mano, kaip jūs klausiate! Jis dabar gal nebeatsitraukia nuo jūsų ir yra užmiršęs visą pasaulį; nepykite, susimildama, jeigu kartais atimsiu jį porai valandų, ne ilgiau, pavesdamas kokį reikalą atlikti.

NATAŠA. *(Su vos žymia šypsena, tyliu ir ramiu balsu).* Ir jūs iš tikro nežinojote, kad jis per visas tas dienas nė karto nebuvo pas mane?

VALKOVSKIS. *(Nepaprastai nustebęs).* Kaip? Nė karto nebuvo? Atleiskite, ką jūs sakote!

NATAŠA. Jūs buvote pas mane antradienį, vėlai vakare; kitą rytą jis buvo užsukęs pas mane pusvalandžiui, ir nuo to laiko aš nemačiau jo nė karto.

VALKOVSKIS. (*Vis labiau ir labiau stebėdamasis*). Bet tai neįtikima! Aš kaip tik maniau, kad jis neatsitraukia nuo jūsų. Atleiskite, tai labai keista... stačiai neįtikima. Visko tikėjau iš jo, bet šito... šito!

NATAŠA. Kaip, jūs stebitės! O aš maniau, kad jūs ne tik nesistebėsite, bet kas iš anksto žinojote, jog taip ir bus.

VALKOVSKIS. Žinojau! Aš? Bet tikinu jus, Natalja Nikolajevna, jog esu matęs jį tik vieną minutę; jūs manimi lyg netikite.

NATAŠA. (*Nusijuokė tiesiai kunigaikščiui į akis*). Gink dieve, esu visiškai tikra, kad jūs pasakėte teisybę.

VALKOVSKIS. (*Sumišęs*). Pasiaiškinkite.

NATAŠA. Čia nėra ko nė aiškinti. Jūs juk žinote, koks jis yra vėjavaikis, išsiblaškęs. Na, štai, kai jam dabar duota visiška laisvė, jis ir susižavėjo.

VALKOVSKIS. Aš priversiu jį visa tai paaiškinti. Jūs ant jo labai pykstate, – ir tat suprantama, turite tam visas teises, ir... ir... aiškus dalykas, aš pirmas ir kaltas, na kad ir tuo, jog pirmas pasipainiojau... ar ne tiesa? Dar šiandien pati išgirsite, ką aš jam priešneksiu.

NATAŠA. Atseit, padarysite, kad jis ims manimi bodėtis.

VALKOVSKIS. Ar tik čia nėra jūsų užuomina, jog aš tyčia noriu taip padaryti, kad jis jumis bodėtųsi? Jūs mane įžeidžiate, Natalja Nikolajevna.

NATAŠA. Vis tiek su kuo kalbėdama, aš stengiausi kuo mažiau vartoti užuominų, ir jūs galbūt dar šiandien tuo įsitikinsite. Bet jeigu aš iš tiesų jus įžeidžiau, tai esu pasirengusi atsiprašyti, kad galėčiau atlikti jūsų atžvilgiu visas... svetingumo prievoles.

VALKOVSKIS. (*Jo veidas pasikeitė, bet jis apsimetė šių žodžių neišgirdęs*). Gink dieve, nesu pratęs reikalauti, kad moteris atsiprašinėtų. Aš tyčia nenoriu atsiprašymo, jūs tokia gera, tokia tyra, skaisti, tokia atvira, jog ta valandėlė, kai atgailausite, nujaučiu tai, bus žavi. Ar galiu dar šiandieną kuo nors jums įrodyti, kad elgiuosi su jumis kur kas nuoširdžiau ir tiesiau, nekaip jūs apie tai manote?

NATAŠA. (*Su iššūkiu žiūrėdama į jį*). Jūs norite man įrodyti, kad su manimi esate tiesus ir atviraširdis?

VALKOVSKIS. Taip.

NATAŠA. Tokiu atveju išpildykite mano prašymą.

VALKOVSKIS. Iš anksto duodu žodį.

NATAŠA. Štai jis: nė vienu žodžiu nieko neužsiminkite Aliošai nei šiandien, nei rytoj. Noriu jį sutikti taip, tarsi nieko tarp mudviejų nebūtų atsitikę, kad jis nieko nė pastebėti negalėtų. Man tai reikalinga. Duosite man tokį žodį?

VALKOVSKIS. Su didžiausiu malonumu, ir leiskite man iš visos širdies pridurti, jog aš retai kur esu sutikęs žmogų, kuris taip protingai ir blaiviai žiūrėtų į tokius dalykus...

(Priemenėje triukšmas. NATAŠA krūptelėjo ir tarsi kam pasirengė).

(Atidžiai stebi ją). Bet štai, rodos, ir Alioša.

(Įbėga ALIOŠA).

ALIOŠA. (*Kažkokiu švytinčiu veidu*). Štai tasai, kuriam reikėtų būti anksčiau už visus. Bet tuojau sužinosite viską, viską, viską! Aš visas pasikeičiau ir per tas keturias dienas viską jums papasakosiu. Nataša, brangute, sveika! Tu lyg truputį sulysai, pasidarei tokia išblyškusi...

NATAŠA. (*Santūriu ir trūkčiojančiu balsu*). Bet kur gi... tu buvai... tiek dienų?

ALIOŠA. Esu nusidėjęs tau, aišku, nusidėjęs, ir pats tai žinau. Katia vakar ir šiandien sakė man, kad moteris negalinti atleisti tokio aplaidumo. Aš su ja ginčijausi, bet vis dėlto esu kaltas! Buvau norėjęs šiandien užlėkti pas tave, bent paskubomis pabučiuoti, bet nesėkmė: Katia pareikalavo nieko nelaukiant atvykti pas ją labai svarbiais reikalais.

VALKOSVKIS. Bet jeigu tau užteko laiko būti nuo ryto ligi vakaro pas Kateriną Fiodorovą...

ALIOŠA. Žinau, žinau, visiškai su tavim sutinku. Bet gyvenime būna įvykių, kurie viską sujaukia, sumaišo.

NATAŠA. Ak, dieve mano, kas gi tau buvo atsitikę? Susimildamas, nekankink!

ALIOŠA. Ak, bičiuliai mano! Ką aš mačiau! Ką veikiau! Kokius žmones pažinau! Pirmiausia, Katia – tai tokia tobulybė! Nataša, kad tu būtum galėjusi girdėti, ką ji man apie tave kalbėjo... Tai tokia rimta, tokia entuziastinga mergina! Mudu prisiekėme vienas kitam amžiną draugystę ir kad visą savo gyvenimą veiksime išvien.

VALKOVSKIS. (*Nustebęs*). Ką gi veiksite?

ALIOŠA. (*Iškilmingai*). Jūs visi esate praktiški žmonės; į visa, kas nauja, jauna, šviežia, jūs žiūrite nepasitikėdami, priešiška, su pašaipu. Aš – kitoks! Aš drąsiai žiūriu į akis visiems ir į viską pasaulyje. Jeigu žinau, kad mano įsitikinimas yra teisingas, tai laikausi jo ligi paskutiniosios.

VALKOVSKIS. (*Su pašaipu*). Oho!

NATAŠA. Tai jau kažkokia filosofija, tave, turbūt kas nors įmokė... geriau tu pasakotumei.

ALIOŠA. Aš ir pasakoju!.. Matai: Katia turi du tolimus giminaičius, kažkokius pusbrolius Liovinką ir Borinką, vienas studentas, o kitais šiaip jaunas vyras – nepaprasti žmonės! Jie visi jus pažįsta, Ivanai Petrovičiau, atseit, yra skaitę jūsų kūrinius. Jie gyvena penktame aukšte, palėpėje... Ten taip pat lankosi vienas gimnazistas. Ak, Nataša, tu būtinai turi su jais susipažinti; Karia jau sakė Liovinkai ir Borinkai, jog kai tik gaus teises į savo turtą, tai būtinai tuojau paaukos milijoną visuomenės labui.

VALKOVSKIS. Ir šio milijono rikiuotojais, turbūt bus Liovinka ir Borinka su visa savo kompanija? (*Vis su tokia pat pašaipia šypsena*). Taip, aš iš tikro ne visiškai gerai ligi šiol pažinau Kateriną Fiodorovną. Daug ko iš jos tikėjau, bet šito...

ALIOŠA. Ko „šito“? Gyventi iš tų milijonų – tai reiškia gyventi svetima sąskaita, aš tik dabar tai sužinojau. Ko taip žiūri į mane, tėve? Tu esi geras, taurus žmogus, tu suprasi! Aš noriu panaudoti visas priemones, kad tik išgelbėčiau tave nuo pražūties tavojoje visuomenėje!

(*VALKOVSKIS staiga prapliupo juoktis*).

(*Palaukė, kol praeis tėvo linksmumas; su orumu, liūdnai*). Tėve, ko tu iš manęs juokiesi? Aš ėjau pas tave tiesiai ir atvirai. Ne, tegu aš klystu, tegu visa tai netikra, klaidinga, tegu aš kvailėlis, kaip kad tu keletą kartų esi mane pavadinęs, bet jeigu aš ir klystu, tai klystu nuoširdžiai, dorai. Aš žaviuosi tauriomis idėjomis. Sugriauk jas, pasakyk man ką nors geresnio už jų idėjas, ir aš eisiu paskui tave...

VALKOVSKIS. (*Pakeitęs toną*). Aš visiškai nenorėjau tavęs įžeisti, drauguži, atvirksčiai, man tavęs gaila. Tu rengiesi tokiam žingsniui gyvenime, kada jau būtų metas nustoti buvus tokiu lengvabūdžiu berniuku.

ALIOŠA. (*Su kartėliu*). Aš noriu kalbėti visą tiesą: kai čia įėjau, man pasirodė, kad ir čia įvykę kažkas neaiškaus. Ar ne geriau kiekvienam išsakyti savo jausmus?

VALKOVSKIS. Tai, ką tu siūlai, labai protinga. (*Pažvelgęs į Natašą*). Galbūt nuo šito ir reikėjo pradėti.

ALIOŠA. Klausyk. Tu sutikai, kad aš vesčiau Natašą, tu buvai kilniaširdis, ir mes visi įvertinome tavo taurų poelgį. Bet kodėl gi dabar tu su kažin koku džiaugsmu tolydžio man užsimeni, kad aš dar esąs juokingas berniukas ir visiškai netinkąs būti vyru. Tu kažkodėl stengiesi mums įrodyti, kad mudviejų santuoka juokinga ir kad mudu ne pora... Aš juk ne iš šios dienos tavo žodžių darau tokią išvadą. Tai sunku nusakyti, bet tonas aiškus, širdis jaučia. Pasakyk gi man, kad aš klystu. Įtikink mane, kad aš galvoju neteisingai, padrąsink mane ir... ir ją, nes tu ir ją įskaudinai. Aš tai atspėjau iš pirmo žvilgsnio, vos čia įžengęs...

NATAŠA. (*Susijaudinusi*). Taip, taip, tikrai taip!

VALKOVSKIS. (*Sumišęs*). Drauguži, tu prikaišioji man šitą juoką, o aš sakau, jog visa tai per tave. Aš drebu, kai pagalvoju apie tavo ateitį su Natalja Nikolajevna, aš paskubėjau, aš manau, kad jūs esat labai nepanašūs vienas į kitą. Tu samprotauji šitaip: „Nors ir kentėk su manim, bet gyvenk su manim“. Bet juk tai nehumaniška, tai netauru! Žavėtis kilniais, gražiais dalykais ir keturias dienas nepaisyti tos, kuri, rodos, turėtų būti tau brangesnė už viską pasaulyje! (*Natašai*). Atleiskite man, kad netesėjau savo žodžio. Bet šis reikalas yra rimtesnis už tą žodį; jūs pati tai suprasite... Aš žinai, Alioša, kad aš radau Natalją Nikolajevną taip kenčiančią, jog supratau, koku pragaru tu pavertei jai tas keturias dienas... Ir tu gali po to kaltinti mane, kai pats esi visu kuo kaltas?

NATAŠA. Gana, Alioša, nesielvartauk, kiti kaltesni už tave. Sėsk ir išklausk, ką dabar pasakysiu tavo tėvui. Metas baigti!

VALKOVSKIS. Pasižiūrėkite, Natalja Nikolajevna! Aš jau seniai girdžiu apie tai mįslės. Darosi nebepakenčiama.

NATAŠA. Ką jums aiškinti! Jūs pats viską žinote ir viską suprantate. Alioša teisybę sako. Pirmučiausias jūsų noras – mudu išskirti. Jūs žiūrite ir į mane, ir į savo sugalvotas piršlybas nerimtai. Jūs krečiate juokus su mumis, jūs žaidžiate ir turite aiškų savo tikslą.

VALKOVSKIS. (*Kiek išbalas*). Nors truputėlį apgalvokite savo žodžius... aš nieko nesuprantu.

NATAŠA. Ak! Tai jūs nenorite manęs suprasti iš poros žodžių. Netgi štai Alioša, ir tas suprato jus taip pat, kaip ir aš, o mudu su juo nebuvo susitarę! Gerai tad, aš pasakysiu viską, viską! (*Atsistojo*).

(*VALKOVSKIS taip pat pakilo iš vietos*).

Prisiminkite, jūs pasakėte antradienį: man reikia pinigų, reikšmingumo visuomenėje, – atsimentate?

VALKOVSKIS. Atsimenu.

NATAŠA. Vadinasi, tik tam, kad gautumėte tuos pinigus, kurie jums slydo iš rankų, jūs ir buvote antradienį čia atvažiuavę, ir sugalvojote šitas piršlybas, manydamas, kad šioji išdaiga padės jums nutverti tai, kas iš jūsų buvo beišslystą.

IVANAS PETROVIČIUS. Nataša, pagalvok, ką tu kalbi!

VALKOVSKIS. (*Dédamasis be galo įsižeidęs*). Išdaiga! Apskaičiavimas!

NATAŠA. Jūs nusprendėte: leisti jam vesti mane, ne iš tikrųjų, o tik šiaip sau, žodžiais, kad tik jį nuramintumėte, o tuo tarpu naujoji meilė prasidėjo, jūs tai pastebėjote. Ir štai šita naujosios meilės pradžia jūs viską ir grindėte.

VALKOVSKIS. (*Lyg pats sau*). Romanai, vienatvė, svajingumas ir romanų skaitymas!

NATAŠA. (*Vis labiau įsikarščiuodama*). Taip, šita naujaja meile jūs viską ir pagrindėte. Ir kokie šitos naujosios meilės šansai! Juk ana, buvusioji, jau nebesikankina, jos likimas nuspręstas, juk anai atiduodamas visas amžius, o čia kokia viena valandėlė... Ir kokia nedėkinga būtų toji Nataša, jeigu ji pavyduliatų. Ir štai iš tos Natašos nepastebimai atimama diena, kita, trečia... Ateis pagaliau laikas, manote jūs, jis palygins savo buvusiąją meilę su naujais, šviežiais savo pojūčiais; laiko daug, ir viskas pasikeis... O čia jūsų žodžiai, užuominos, aiškinimai, gražbylystė... Alioša! Nekaltink manęs, drauguži! Aš juk žinau, kad tu ir dabar mane myli ir kad šią minutę galbūt nesupranti mano skundų. Aš žinau, jog labai labai blogai padariau, kad dabar visa tai pasakiau. Bet ką gi man daryti, jog aš vis labiau ir labiau tave myliu... myliu be galo, be krašto! (*Susmuko į krėslą ir ėmė raudoti*).

(*ALIOŠA riktelėjęs šoko prie jos*).

VALKOVSKIS. Nurimkite, nusiraminkite, Natalja Nikolajevna, visa tai tik įkarštis, svajonės, vienatvė...

NATAŠA. O, nekalbėkite man, nekankinkite manęs nors dabar! Argi aš neišmokau skaityti iš jo veido, iš jo akių?.. Viskas, viskas žuvę, viskas palaidota...

ALIOŠA. (*Verkdamas, atsiklaupęs prieš ją*). Taip, taip, tai aš kaltas! Viskas per mane!..

NATAŠA. Ne, nekaltink savęs, Alioša... čia yra kitų... mūsų priešų. Tai jie... jie!

VALKOVSKIS. (*Su tam tikra nekantra*). Bet atleiskite, juk tai vien tik jūsų spėliojimai, niekuo neįrodyti...

NATAŠA. (*Greitai pakildama iš krėslu*). Įrodymų! Jums reikia įrodymų, klastingas žmogau! Aš vaikščiojau čia šitas keturias dienas, viską apgalvojau, viską apsvarsčiau, kiekvieną jūsų žodį, kiekvieną jūsų veido išraišką, ir įsitikinau, kad visa tai buvo netikra, dirbtina, juokas, komedija... Aš juk pažįstu jus, seniai pažįstu! Ką reiškia jūsų akyse mane apgauti? Bet ir ką gi jums reiškia kažkokių merginų skriauda! Juk ji nelaiminga pabėgėlė, tėvo atstumta, negalinti apsiginti, sutepusi save, doros netekusi!

VALKOVSKIS. Jūs užsispyrus teigiate, kad aš jus įžeidžiau. Turiu teisę jums priekaištauti, jūs kurstote prieš mane sūnų.

ALIOŠA. Ne, tėve, ne! Aš negaliu patikėti, kad būtų galima taip įžeidinėti! Nataša, visa kuo kaltas aš, nekaltink jo. Tatai nuodėmė ir baisu!

NATAŠA. Girdi, Vania? Jis jau prieš mane!

VALKOVSKIS. Gana! Reikia baigti šitą slogią sceną. Mes paskubėjome, iš tikro paskubėjome. Žinoma, mano žodis turi būti šventas, bet... aš esu tėvas ir noriu savo sūnui laimės...

NATAŠA. (*Nebesitverdama pykčiu*). Jūs išsižadate savo žodžio, jūs apsidžiaugėte proga! Bet ar žinote, kad aš pati, dar prieš dvi dienas, čia viena, nutariau atleisti jį nuo jo žodžio. Aš atsisakau!

VALKOVSKIS. Jūs norite sukurstyti jame pareigos jausmą, kad tuo iš naujo pririštumėte jį prie savęs. Lauksiu ramesnės minutės išsiaiškinti su jumis. Aš buvau benorįs pasakyti jums savo projektą dėl

jūsų artimųjų, iš kurio jūs būtumėte pamačiusi... bet gana. Ivanai Petrovičiau! Dabar labiau, negu bet kada, man bus malonu susipažinti su jumis arčiau. Artimiausiomis dienomis būsiu pas jus; jūs leisite man užėiti? (*Jis paspaudė Ivanui Petrovičiui ranką, tylėdamas nusilenkė Natašai ir išėjo. Pauzė*).

ALIOŠA. Tai aš tave taip jūstinau, o jis iš tikro, iš tikro nekaltas! Tai vis per mane!

NATAŠA. Dabar jis praėjo tarp mudviejų ir visam gyvenimui sudrumstė visą mudviejų santaiką; jis atėmė iš manęs pusę tavo širdies.

ALIOŠA. (*Su dar didesniu įkarščiu*). Prisiekiu tau, aš jo nepaklausysiu. Ir žinai, kas man padės? Katia! Tu pamatysi, ar ji nori būti tavo varžovė ir mus išskirti!

NATAŠA. Būk laimingas, su kuo nori. (*Nori dar kažką pasakyti, nualpsta*).

(*IVANAS PETROVIČIUS spėja ją prilaikyti*).

ALIOŠA. (*Šoko prie jos, bučiuoja jai rankas*).

Uždanga

KETVIRTAS VEIKSMAS

Devintas paveikslas

Pas Maslobojevą. Nedidelis geltonais apmušalais išmuštas kambarys su geranijomis ir muslininėmis užuolaidomis ant langų gana nevaliame bute, skaisčiai nušviestas besileidžiančios saulės. Ant apvalaus stalo – žalvarinis virtuvės; ant trijų kitų stalų – saldainiai, uogienės, užkandžiai ir ištisa eilė išrikiuotų puikių krištolinių grafinų su įvairiausių rūšių bei spalvų – žalia, rubinine, ruda, auksine – degtine. Ant mažiuo staliuko, šalimai – dvi vazos su šampanu.

Prie arbatinio staliuko ALEKSANDRA SEMIONOVNA, dailutė kokių devyniolikos metų mergina su paprastute, bet aiškiai įmantria ir apgalvota suknele; jos skaisčiame veidelyje spindi pasitenkinimas ir linksmumas. MASLOBOJEVAS su gitara rankose, su puikiais kiniškais šlepetėmis ir brangiu chalatu guli ant sofos; jo plaukai sušukuoti, ištepti pomada ir įstrižai perskirti, kaip reikalavo mada.

Laikrodis su gegute muša aštuonias.

MASLOBOJEVAS. *(Dainuoja).*

Vos tik prieblanda žemę užkloja,
Tavo žingsnių aš laikiu tyloj.
O ateiki, mažyte mieloji,
Parymosi drauge sutemoj.
Užgesink priešais veidrodį žvakę, –
Židinyms mums ir šildys, ir švies.
Tegul liepsnos, linksmybę uždege,
Guodžia sopulį mano širdies.

(Įeina IVANAS PETROVIČIUS).

A! Čia tu? Laukiu. Ką tik sapnavau, kad tu atėjai ir žadini mane. Susipažink, brole, štai, Aleksandra Semionovna, rekomenduoju tau, tai literatūrinis generolas; tokių tiktai kartą per metus galima už dyką pasižiūrėti, o šiaip – tik už pinigus.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Su nerimu).* Kas yra, Maslobojevai? Argi pas tave šįvakar kvietinis pobūvis?

MASLOBOJEVAS. *(Iškilmingai).* Ne, tu vienas būsi.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Rodydamas j užkandžius).* Bet kas gi tat? Juk čia galima visą pulką pavalgydinti!

MASLOBOJEVAS. Ir pagirdyti – kas svarbiausia užmiršai: pagirdyti!

IVANAS PETROVIČIUS. Ir visa tai man vienam?

MASLOBOJEVAS. Ir Aleksandrai Semionovnai. Visa tai ji teikėsi taip sugalvoti.

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. *(Paraudusi).* Na jau! Taip ir žinojau! Svečio padoriai priimti negalima, tuoj aš kalta!

MASLOBOJEVAS. Nuo pat ryto, gali įsivaizduoti, nuo pat ryto, kai tik sužinojo, kad vakare ateisi, sujudo suplušo; ko nenusiplūkė...

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. Ir čia sumelavai! Visiškai ne nuo pat ryto, o nuo vakar vakaro... Ir kodėl nepriimti svečio? Gyvenam gyvenam, niekad pas mus nesilanko, o turėti mes visko turime. Tegu gi geri žmonės mato, kad ir mes mokame kaip žmonės gyventi.

MASLOBOJEVAS. Ir, svarbiausia, tegu sužino, kokia jūs puiki šeiminkė. Tik pamanyk, drauguži, aš gi, aš už ką čia įkliuvau. Marškinius olandiškus man užmaukšlino, sagių sagelių prismaigstė, šlepetes, kunišką chalata, plaukus man pati sušukavo ir pomada – bergamotu ištepė; kažkokiais kvapalais norėjo apipurkšti, bet čia jau aš nebeiškenčiau, pasipriešinau, vyro galią parodžiau...

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. (*Visa užsiplieskusi*). Visiškai ne bergamotas, o geriausia prancūziška pomada. Pagalvokite pats, Ivanai Petrovičiau, nei į teatrą, nei pasižokti, niekur neleidžia, tiktai suknelės dovanoja, o kas man iš tų suknelių? Išsidabinu ir vaikštinėju viena po kambarį. Anądien jau buvome visai išsirengę į teatrą eiti; tik nusigręžiau sagelės įsisegti, o jis – prie spintelės; vieną, kitą, trečią – ir nusilesė. Taip ir likome. Niekas, ničniekas nesilanko pas mus, o turim juk ir virtuvų, ir servizų, ir puodelių gražių – visa ko yra, viskas sudovanota. Ir valgymų prineša mums, beveik vieną vyną teperkame, arba kokią ten pomadą, na ir užkandžių – pašteto, kumpio, dar saldinių jums nupirkome. Visus metus galvojau: štai ateis svečias, mes visa tai ir parodysime, ir pavaišinsime, ir žmonės pagirs, ir patiems bus smagu; o kad jį, kvailį, pomada ištepiu, tai jis nė nevertas. Jam svarbiausia prisilakti. Štai pamatysite, jis prašys jus prieš arbatą degtinės išgerti.

MASLOBOJEVAS. O ką! Juk iš tiesų verta; išgerkim, Vania, auksinės ir sidabrinės, o paskui, atgaivinę širdį, galėsime imtis ir kitų gėrimų. Nesirūpinkite, Sašenka, ir arbatėlės su konjaku į jūsų sveikatą išgersime.

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. (*Pliaukštelėjusi rankomis*). Na, taip ir yra! Arbata chaniška, po šešis rublius, užvakar pirklys dovanojo, o jis nori ją su konjaku gerti. Neklausykite, Ivanai Petrovičiau, tuoj jums įpilsiu... pats pamatysite, kokia arbata!

IVANAS PETROVIČIUS. (*Sėsdamas*). Klausyk, Maslobojevai, juk aš pas tave visai ne į svečius, o su reikalu atėjau; tu pats mane kvietei, norėjai kažką pasakyti...

MASLOBOJEVAS. Na, reikalas tai reikalas, o bičiuliškas pokalbis savo ruožtu.

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, brolyti mano, nesitikėk. Pusę dešimtos ir išeinu. Turiu reikalą, daviau žodį...

MASLOBOJEVAS. Susimildamas, ką tu su manim darai? Ką darai su Aleksandra Semionovna? Kam gi ji mane pomada ištepė? Juk tai bergamotas, pagalvok!

IVANAS PETROVIČIUS. Tu vis juokauji, Maslobojevai. Aš Aleksandrai Semionovnai prisieksiu, kad kitą savaitę ateisiu pas jus pietų. O tu geriau paaiškink, ko buvai atėjęs pas mane vakar, kai aš pats pasakiau tau, kad manęs nebus namie?

MASLOBOJEVAS. O vakar iš tikro buvo reikalas, nė per nago juodymą nemeluojau.

IVANAS PETROVIČIUS. Ar tik ne su kunigaikščiu?

MASLOBOJEVAS. Kunigaikštis! Tasai kunigaikštis Valkovskis, brolau, toks šelmis, toks sukčius... Na! Aš, brolau, štai ką tau pasakysiu: nors aš ir pats sukčius, bet vien skaistybės dėlei nenorėčiau būti jo kailyje! Bet gana, nė šnipšt! Tiktai tiek apie jį ir galiu pasakyti.

IVANAS PETROVIČIUS. O aš, kaip tyčia, atėjau pas tave apie jį paklausinėti. O kam tau vakar, man nesant namie, davei manajai Jelenai saldainių ir dar šokai jai? Ir apie ką tu galėjai pusantrios valandos su ja kalbėtis?

MASLOBOJEVAS. *(Aleksandrai Semionovnai).* Jelena – tai mažytė mergytė, kokių dvylikos metų, našlaitėlė, kurį laiką gyvenanti pas Ivaną Petrovičių. Žiūrėk, Vania, žiūrėk, taip visa ir užsiplieskė, kai išgirdo, kad nepažįstamai merginai saldainius nešiau. Nebūčiau išaiškinęs, tai kaipmat būtų plaukus man nurovusi, nė bergamotas nebūtų išgelbėjęs!

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. Ir dabar neišgelbės! *(Nutvėrė jį už plaukų).* Še tau, še tau! Nedrįsk kalbėti prie svečio, kad aš pavydi, nedrįsk, nedrįsk!

MASLOBOJEVAS. *(Taisydamasis plaukus).* Na, Vania, toks tai mano gyvenimas! Dėl šios priežasties būtinai degtinė! *(Išgėrė stiklėlį, atsisėdo šalia Ivano Petrovičiaus).* Toji našlaitėlė nė kalbėti su manim nenorėjo, lyg pyko. Aš ir ėmiau šokti, norėdamas ją pralinksminti, ir saldainiais ledinukais pavaišinau.

IVANAS PETROVIČIUS. O ar nesistengei ją papirkti, norėdamas iš jos šį tą išgauti? Aš žinau, tu įtikinėjai ją, jog pažinojęs jos motiną velionę, ir kažko klausinėjai.

MASLOBOJEVAS. *(Šelmiškai šyptelėjo).* Ne, Vania, čia tu be reikalo blogai galvoji. Žinok, kad piktu kėsniu Filipas tavęs niekad neapgaus.

IVANAS PETROVIČIUS. Na, o be pikto kėsniu?

MASLOBOJEVAS. Na... ir be pikto kėsniu. Bet velniop tai, išgerkim ir kalbėkim apie reikalą! Toji Bubnova neturėjo jokios teisės laikyti tą mergaitę, jokio įvaikinimo čia nebuvo. Bubnova nors ir nenaudėlė, bet kvaila boba, kaip ir visos bobos. O apie velionę motiną beveik nieko nesužinojau. Ji kažin kieno našlė...

IVANAS PETROVIČIUS. Man ir Nelė taip sakė.

MASLOBOJEVAS. Na, tai ir baigta.

IVANAS PETROVIČIUS. Na, Maslobojevai, kodėl tu nenori man papasakoti apie kunigaikštį?

MASLOBOJEVAS. Apie kunigaikštį! Hm... Na, tiek to, pasakysiu tiesiai: saugokis tu kunigaikščio. Tai Judas-išdavikas ir net blogiau dar. Ir todėl, kai pamačiau, kad jis ėmė daryti įtakos tavo reikalams, tai labai susirūpinau tavimi. Gaila Ichmenovo – dešimt tūkstančių mokėti šitam niekšui! Ir kas juo rūpinosi, kas teisme jo bylą tyrė? Tikriausiai pats! E-ech! Tokie visi šitie ūmūs ir taurūs žmonės! Su kunigaikščiu ne taip reikėjo veikti. Niekšas niekšu ir palieka... Štai, pavyzdžiui, papasakosiu tau vieną jo darbelį, žinoma, neminėdamas vietų, miestų, asmenų, atseit, nesilaikydamas kalendorinio tikslumo. Išvyko jis užsienin...

IVANAS PETROVIČIUS. Pala, Maslobojevai, apie kurią kelionę tu kalbi, kuriais metais?

MASLOBOJEVAS. Lygiai prieš devyniasdešimt devynerius metus ir tris mėnesius. Na, tada jis paviliojo iš vieno tėvo dukrelę ir išsivežė į Paryžių. Bet ir kaip tai padarė! Senis turėjo dukterį, ir toji duktė buvo gražuolė, o šitą gražuolę buvo įsimylėjęs idealus vyras, Šilerio brolelis, poetas, kartu ir pirklys, žodžiu sakant, kažkoks Feferkuchenas.

IVANAS PETROVIČIUS. Ar tai jo pavardė Feferkuchenas?

MASLOBOJEVAS. Na, gal ir ne Feferkuchenas, suk jį velniai, ne jis svarbu. Tiktai kunigaikštis ėmė ir prilindo prie dukters, bet taip prilindo, jog toji įsimylėjo jį kaip beprotė. O senis dukterį be galo

mylėjo, kiekvienam jauniui pavyduliavo, neišmanė, kaip galima su ja išsiskirti, ir Feferkucheną pavarė, keistuolis kažkoks anglas...

IVANAS PETROVIČIUS. Anglas? Bet kurgi visa tai vyko?

MASLOBOJEVAS. Aš tik šiaip sau pasakiau – anglas, palyginimo dėlei, o tu jau ir pasigavai. O tai atsitiko Santa-fe-de Bogota mieste, o gal ir Krokuvoje, bet tikriausiai Nasau fiurstentume, štai kaip ant selterio butelio užrašyta, va taigi, Nasau fiurstentume – šitaip gerai tau? Na, taigi, kunigaikštis merginą paviliojo ir išvežė nuo tėvo, o kunigaikščiui primygtinai reikalaujant, mergina pasiėmė ir šiokius tokius dokumentukus. O juk mergina buvo dora, tauri, kilni! Tiesa, gal apie dokumentus nieko ir nenusimanė. Jai kėlė susirūpinimą tik vienas dalykas: tėvas prakeiks. Kunigaikštis ir čia susivokė: davė jai formalų, teisinį pasižadėjimą ją vesti. Ji pabėgo, o senis ją prakeikė ir... subankrutavo. Paskui ją nusidangino į Paryžių ir Frauenmilchas, viską metęs ir prekybą pametęs – labai jau buvo įsimylėjęs.

IVANAS PETROVIČIUS. Pala! Koks Frauenmilchas?

MASLOBOJEVAS. Nagi tasai, kaip jį! Fejebachas... tfu, kad jį velniai, Feferkuchenas! Na, kunigaikštis, žinoma, nebegalėjo vesti: ką, matai, grafienė Chliostova pasakys, kaip baronas Pomoikinas atsilieps? Taigi, reikėjo apgauti. Na, apgavo jisai pernelyg įžūliai. Išgrūdo už vartų, o pats kuriam laikui išvyko į Londoną. O toji jau buvo nėščia paskutinėse dienose, kai ją išvarė, ji ir pagimdė dukterį... tai yra ne dukterį, o sūnų, taigi kad sūnelį, Volodka ir pakrikštijo. Feferkuchenas krikšto tėvu buvo. Ir kunigaikščiui visa kas būtų baigęsi gerai, bet tik viena negerai: pasižadėjimo vesti nebuvo iš jos atsiėmęs. „Žemas tu žmogus esi, – pasakė ji jam atsiveikindama, – tu mane apvogei, tu man šlovę nuplėtei ir palieki. Keliuk sveikas! Bet pasižadėjimo tau neatiduosiu. Ne todėl, kad kada nors norėčiau už tavęs ištekėti, o dėl to, kad tu šito dokumento bijai“. O ji nors ir buvo spjovusi jam į jo niekšišką snukį, bet juk jai liko ant rankų Volodka; kas jo laukia, jeigu ji mirtų? Bruderšaftas ją drąsino, jie skaitė Šilerį. Pagaliau Bruderšaftas kažko nusmurgo ir numirė...

IVANAS PETROVIČIUS. Feferkuchenas, atseit? Pala! Kiek gi metų jiedu keliavo?

MASLOBOJEVAS. Nagi lygiai du šimtus. Tad ji grįžo į Krovuką. Tėvas nepriėmė, prakeikė, ji mirė, o kunigaikštis persižegnojo iš džiaugsmo. Ir aš ten buvau, alų midų gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau. Išgerkim, brolau Vania!

IVANAS PETROVIČIUS. Aš įtariu, kad tu šitais jo reikalais ir rūpiniesi, Maslobojevai. Tik nesuprantu, ką tu čia gali padaryti!

MASLOBOJEVAS. Matai, kai ji sugrįžo kitu vardu į Madridą, tai reikėjo visa tai sužinoti, ir apie Bruderšaftą, ir apie senį, ir apie jaunį, ir ar numirė ji, ir ar nėra dokumentų, ir taip toliau, ligi begalybės. Be galo bjaurus žmogus, saugokis jo, Vania, apie Maslobojevą štai ką galvok: jeigu kada nors, greit ar negreit, dabar ar kitais metais, tau pasirodys, kad Maslobojevas pavartojo prieš tave kokią gudrybę, tai žinok, kad be pikto kėslo. Na, dabar nori gerti?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, brolau, atleisk...

MASLOBOJEVAS. Na, tai ir nešdinkis, be ketvirčio devynios, o tu išpuikęs.

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. Nusigėrė ir varo sveičią! Ak, begėdis! O mes ir vakarienę paruošėme. Na, o penktadienį ar ateisite pas mus?

IVANAS PETROVIČIUS. Ateisiu, Aleksandra Semionovna, garbės žodis, ateisiu.

ALEKSANDRA SEMIONOVNA. (*Palydédama Ivaną Petrovičių*). Visko turime, o sédime vieni. Štai dabar aš sédėjau, vis klausiausi, vis klausiausi, kaip judu kalbėjote, ir taip tarsi gera...

MASLOBOJEVAS. Auštant ranką atsargią ištiesęs,

Tau skarelė užrišiu mazgu,

Ligi vartų tave palydėsiu

Sidabrinio mėnulio taku.

Uždanga

Dešimtas paveikslas

Ivano Petrovičiaus mansarda. Vakaras. Kambarys skaisčiai apšviestas kabamos lempos. Pro siaurą langą dar nesutemusiamė danguje matyti mėnulis. IVANAS PETROVIČIUS, apsiklojęs paltu, miega ant sofos. NELĖ stovi prie stalo ir sklaido Ivano Petrovičiaus popierius.

NELĖ. *(Skaito).* „Tai buvo baisi istorija, viena tų niūrių ir skaudžių istorijų, kurios taip dažnai nepastebimai, beveik slapčia įvyksta slogioje Peterburgo padangėje, tamsiuose didžiulio miesto užkaboriuose...“ *(Pauzė).* *(Susimąsčiusi pasitraukia prie lango).*

(Beldimasis į duris. NELĖ krūpteli, eina į priemenę. Girdėti, kaip ji atidaro duris... Baisiausiai išsigandusi, įbėga atgal į kambarį, puola prie Ivano Petrovičiaus).

IVANAS PETROVIČIUS. *(Atsibudęs).* Nele! Kas tau? Ką tu!

NELĖ. Ten... jis atėjo... jis...

IVANAS PETROVIČIUS. Kas? Eime, eime kartu su manim.

NELĖ. Nenoriu, nenoriu! Aš palauksiu, kol jis išeis... nenoriu. *(Nubėga už užuolaidos).*

(Įeina VALKOVSKIS. Už jo livrėjuotas liokajus, didelė pintinė nešinas).

VALKOVSKIS. Ivanai Petrovičiau! Labai džiaugiuosi, kad jūs namie. Man labai reikia, labai reikia su jumis pasikalbėti – jūs nutuokiate, apie ką? *(Priėjęs prie jo arčiau).* Toji mažytė mergaitė – jūsų tarnaitė?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne... ji šiaip... gyvena pas mane kolei kas.

VALKOVSKIS. Keista mergaitė. Įsivaizduokite, puolė prie manęs, įsikibo... nori kažką pasakyti – negali. Prisipažįstu, nusigandau, jau norėjau nuo jos bėgti, bet, dėkui dievui, pati nuo manęs pabėgo... *(Atsisėdo).* Noriu prašyti jūsų patarimo: nutariau atsisakyti savo laimėtosios bylos ir perleisti ginčijamus dešimt tūkstančių Ichmenevui. Kaip pasielgti?

IVANAS PETROVIČIUS. *(Kiek galėdamas naiviau).* Kieno tie pinigai yra, kaip jūs žiūrite: jie jūsų ar ne?

VALKOVSKIS. Bylą laimėjau aš, vadinasi, pinigai mano.

IVANAS PETROVIČIUS. Bet pagal sąžinę?

VALKOVSKIS. Žinoma, mano. Aš nekaltinu senio apgavyste. Kas, kad jis dėjosi nuskriaustas. Bet jūs žinote, dėl ko ir kaip šioji byla prasidėjo. Aš beveik visai nepažinau Ichmenevo ir galėjau patikėti ir sąmoningu pinigų vogimu... Ką man dabar daryti? Atsisakyti jų, bet jis būtinai svies man tuos pinigus atgal...

IVANAS PETROVIČIUS. Jūs sakote – svies, vadinasi, laikote jį doru žmogumi. Kodėl gi jūs negalite nueiti ir atvirai su Ichmenevu išsikalbėti, prisipažinti, kad jūsų ieškinys yra neteisingas?

VALKOVSKIS. *(Lyg negirdėdamas).* O ar jūs esate tikras, kad senis Ichmenevas atsisakys dešimties tūkstančių, jeigu net įteiktume jam tuos pinigus be jokių sąlygų ir... ir... ir visų šitų sušvelninimų?

IVANAS PETROVIČIUS. *(Užsidegęs).* Žinoma, atsisakys!

VALKOVSKIS. Jūs esate pernelyg ūmus.

IVANAS PETROVIČIUS. Jeigu jūs grąžinate pinigus nenuoširdžiai ir be jokių šitų, kaip sakote, sušvelninimų, tai, vadinasi, jūs mokate tėvui už dukterį, o jai už Aliošą, žodžiu sakant, atsilyginate pinigais...

VALKOVSKIS. Hm... šit kaip jūs mane suprantate, gerasis mano Ivanai Petrovičiau! (Nusijuokė). O juk mums dar reikia daug, daug apie ką pasikalbėti... O, žinote, kad taip mudu dabar pavakarieniautume, a? Kaip jūs manote? (*Duoda ženklą liokajui*).

(Tasai išpakuoja pintinę, greit užtiesia stalą, išeina į priemenę).

IVANAS PETROVIČIUS. Iš tiesų, nežinau, kunigaikšti, aš niekad vakarienės nevalgau...

VALKOVSKIS. (*Įdėmiai žiūrėdamas jam tiesiai į akis*). Jūs nenorite su manim vakarieniauti! Juk tai net juokinga. Pardon, mon ami, bet juk tai... tai jau ko smulkiausia savimeilė. Čia įveliami kone luominiai interesai. Esate literatas, jums reikia pažinti aukštąją draugiją, o jūs visko vengiate. Jūs įmanytumėt visiškai atsisakyti bet kokio bendravimo su mūsų sluoksniu žmonėmis. Jūsų apysakose dabar vis skurdas, prarasti apsiaustai, revizoriai, vaidingi karininkai, valdininkai, žinau, žinau. Jūs esate sustingę demokratiškoje puikybėje ir smilkstate savo palėpėse.

IVANAS PETROVIČIUS. Prašyčiau jus, kunigaikšti, pakeisti tą kalbą.

VALKOVSKIS. Ak, dieve mano, štai jūs ir įsižeidėte. Jūs gi pats leidote man kalbėti su jumis draugiškai. Bet, matote, aš dar niekuo jūsų draugystės nesu nusipelnęs. Vynas neblogas, pamėginkite. (*Su pikta šypsena*). Jūs rūpinatės vienos moteriškos asmenybės interesais, reikia gi iki galo pasisakyti, pasiekti kokį susitarimą. Neseniai buvau pradėjęs kalbėti su jumis apie tuos pinigus ir tą pusgalvį tėvą, šešiasdešimtmetį kūdikį... Aš juk šiaip sau kalbėjau! Cha-cha-cha, juk jūs esate literatas, turėjote susiprotėti... O dėl tos merginos, tai, iš tiesų, aš ją gerbiu, net myliu, tikinu jus; ji truputį įnoringa, bet juk „nėra rožės be dyglių“, kaip kad sakydavo žmonės prieš penkiasdešimt metų, ir nors mano Aleksejus kvailas, bet aš jam iš dalies atleidau – dėl gero skonio. Trumpai sakant, man tos merginos patinka, ir aš net turiu tam tikrų sumanymų...

IVANAS PETROVIČIUS. Kunigaikšti!.. Pakeiskite kalbą, prašau jus!

VALKOVSKIS. Na, gerai... pakeisiu! Tik tai štai ko noriu jūsų paklausti, mano gerasis bičiuli: ar jūs labai ją gerbiate? Na... na ir mylite?

IVANAS PETROVIČIUS. Jūs užsimirštate!

VALKOVSKIS. Ne, nekalbėsiu, nekalbėsiu! Nusiraminkite! Man taip linksma, kaip seniai bebuvo. Gal mums išgerti šampano? Kaip manote, mano poete?

IVANAS PETROVIČIUS. Aš negersiu, nenoriu.

VALKOVSKIS. Ir nešnekėkite! Jūs būtinai turite sudaryti kompaniją. Kas žino, gal mes dar išgersime bruderšaftą. Cha-cha-cha! (*Įpila vyno į bokalus*). Meili, meili mergaitė, nors ir išbarė mane! O juk ji tikriausiai manė, kad mane sugėdino, į dulkes sumalė – atsimentate, aną vakarą! Cha-cha-cha! Ir kaip jai tinka paraudimas! Ar jūs nusimanote ką apie moteris? Ak, dieve mano! Jūs, rodos, vėl pykstate?

IVANAS PETROVIČIUS. (*Jau nebesivaldydamas*). Aš nenoriu, kad jūs kalbėtumėte apie Natalją Nikolajevną... tokiu tonu. Aš neleisiu jums to!

VALKOVSKIS. Oho! Na, gerai, kalbėkime apie jus. Jau jūs leiskite man paliesti šią opią materiją. Štai kas mane stebina: koks jums malonumas vaidinti antrojo asmens vaidmenį? Alioša paveržė jums sužadėtinę, o jūs dėl jų gi iš kailio neriatės, jiems gi patarnaujate... Kaip tas jums nenusibosta, iš tiesų! Aš, rodos, jūsų vietoje iš apmaudo mirčiau; o svarbiausia – gėda, gėda!

IVANAS PETROVIČIUS. (*Nesitverdama pykčiu*). Kunigaikšti, jūs, rodos, tyčia atėjote čia manęs įžeidinėti!

VALKOVSKIS. O ne, mano bičiuli, aš tik esu praktiškas žmogus ir noriu jums laimės. Žodžiu sakant, noriu sutvarkyti visą reikalą. Na, ką jūs pasakytumėte, jeigu kas iš jūsų bičiulių pasiūlytų jums merginą, jaunutę, gražutę, bet... jau šį tą patyrusią; na, tokią kaip Natalja Nikolajevna, aiškus dalykas, su padoria kompensacija... na, ką jus pasakytumėte?

IVANAS PETROVIČIUS. Pasakysiu jums, kad jūs... išsikraustėte iš proto.

VALKOVSKIS. Cha-cha-cha! Jūs kone pasirengęs mane mušti? Šitaip neprotingai mudu negalime toliau elgtis. Aš buvau ketinęs jums kai ką pasakyti, o jūs, patinka ar nepatinka, teikitės mane išklaudyti... Man taip atsipyko visos tos naivybės, visos tos Aliošos pastoralės, visa ta šilerystė šiuose prakeiktuose santykiuose su Nataša, – beje, labai meilia mergyte, – jog aš, taip sakant, noromis nenoromis džiaugiuosi proga iš viso to pasivaipyti. Aš užauju, mano bičiuli, užauju; aš džiaugiuosi ir esu patenkintas! Na, ką jums reiškia viena kita valandėlė dėl tokio bičiulio, kaip aš? Jūs galite, nusižiūrėjęs į mane, tipą sukurti, cha-cha-cha! (*Jo veidas išgavo kažkokią piktą išraišką. Jis aiškiai girtėja*). Aš baisiai mėgstu įgeidžius. Žinote, kadaise iš įgeidžio net buvau tapęs filantropu ir gyvenau kone tokiomis pat idėjomis kaip jūs! Tas, beje, buvo labai seniai, mano jaunystės aukso dienomis. Atsimenu, parvažiavau į dvarą su humaniškais siekiais ir, aiškus dalykas, nuobodžiavau baisiausiai... Viena piemenė turėjo vyrą, gražų jauną muzikėlį. Aš jį skaudžiai nubaudžiau ir norėjau atiduoti jį kareivius, bet neatidaviau. Jis mirė mano ligoninėje... Juk mano dvare buvo ligoninė – kuo puikiausiai įrengta; švaru, parketo grindys. Tiesa, aš ją jau seniai likvidavau, o tada didžiavausi ja: buvau filantropas. Cha-cha-cha! Na, bet visa tat niekai! Išgerkime, mano mielas bičiuli. Klausykite, jūs mėgstate moteris? O aš mėgstu apie jas šnekėti per vakarienę. Taip, mano poete, jeigu dar yra pasaulyje ko gražaus ir saldaus, tai tik moterys.

IVANAS PETROVIČIUS. Kunigaikšti, jūs mūsų neapkenčiate ir keršijate man dabar už viską ir už visus. Jūs net nesiteikiate manęs pasigėdyti, taip atvirai ir taip nelauktai nusiplėšdamas savo šlykščių kaukę ir pasirodydamas su tokiu moraliniu cinizmu.

VALKOVSKIS. (*Grubiai ir piktai, žiūrėdamas į Ivaną Petrovičių*). Kam jūs visa tai man sakote? Norite parodyti savo įžvalgumą?

IVANAS PETROVIČIUS. Noriu parodyti, kad jus suprantu.

VALKOVSKIS. Buvons, mon ami, leiskite jums įpilti. Jūs ilgitės idealo, dorybių. Mylėk pats save – štai vienintelė taisyklė, kurią aš pripažįstu. Idealų neturiu ir nenoriu turėti. Pasaulyje galima taip linksmai pagyventi ir be idealų... Aš mėgstu įtakingumą, laipsnius, hotelius, kortas. Bet svarbiausia, svarbiausia – moteris... Net mėgstu slaptą, nešvankų ištvirkavimą, net trupučių purviną... įvairumo dėlei. Cha-cha-cha! Sąžinės graužimo niekad dėl nieko nejaučiu, ir mūsų tokių legionas. Mes esame nuo to laiko, kai yra pasaulis. Visas pasaulis gali kur nors nugarmėti, bet mes iškilsime, mes visuomet iškylame į viršų. Pasižiūrėkite jau vien į tai, kiek yra gajūs tokie žmonės kaip mes. Esame fenomenaliai gajūs, mes išgyvename ligi aštuonių, net ligi devynių dešimčių metų. Vadinas, pati gamta mus globoja, che-che-che!

IVANAS PETROVIČIUS. (*Atsistoja*). Jums metas...

VALKOVSKIS. Ką jūs! Aš atvėriau jums visą savo širdį, o jūs... Bet palaukite, dar butelj... Aš noriu papasakoti jums vieną labai linksmą anekdotą: kartą mylėjau merginą ir mylėjau beveik nuoširdžiai. Ji net daug ką dėl manęs paaukojo...

(*Iš už užuolaidos pasirodo NELĖ; jos veidas išblyškęs, lūpos sučiauptos*).

IVANAS PETROVIČIUS. (*Grubiai*). Ar tai toji, kurią jūs apvogėte?

VALKOVSKIS. (*Krūptelėjo, pablyško; lyg pats sau*). Palaukite, palaukite, leiskite man susivokti. Aš iš tikro girtas, ir man sunku susivokti... (*Staiga jo veidas ūmai pasikeitė; jo veide pasirodė ankstyvesnė linksma girto žmogaus išraiška*). Cha-cha-cha! Pirmiausia, aš jos visiškai neapvogiau. Ji padovanojo man savo pinigus pati. Antra, aš būčiau būtinai juos sugrąžinęs, bet sutikite pats: kurgi aš taip greit galėjau tokią sumą sukrapštyti?

(*NELĖ pasislepia už užuolaidos*).

Valandėlė! Išklauskite mano paskutinį žodį: aš mėgstu pinigus, ir man jie reikalingi. Katerina Fiodorovna turi jų daug – tris milijonus, ir tie trys milijonai man pravers. Alioša ir Katia – ideali pora, abu paskutiniai kvailiai. Ir todėl aš noriu, kad jų dviejų santuoka įvyktų, ir kaip galint greičiau. Įspėkite Natalją Nikolajevną, kad neitų prieš mane. Kad nebūtų kvailysčių! Kitaip jai bus blogai, labai blogai... Jūs žinote, su kuo turite reikalą, jūs ją mylite, ir todėl tikiuosi, jog panaudosite visą savo įtaką, kad išgelbėtumėte ją nuo tam tikrų rūpesčių. Kitaip bus rūpesčių ir, tikinu jus, nemenkų...

IVANAS PETROVIČIUS. (*Iš susijaudinimo drebėdamas*). Jūs manęs nelikote žmogumi...

VALKOVSKIS. (*Atsistodamas*). Atspėjote, mano jaunasis bičiuli, jūs viską atspėjote. Tikiuosi, mes išsiaiškinsim draugiškai. Bruderšafto juk negersime?

IVANAS PETROVIČIUS. Jūs esate girtas, ir tik dėl to aš neatsakau jums, kaip reikėtų.

VALKOVSKIS. Jūs nepasakėte, kaip reikėtų atsakyti, cha-cha-cha! Likite sveikas, mano poete! (*Išeina*).

(*IVANAS PETROVIČIUS eina paskui jį. Iš už užuolaidos išeina NELĖ. Ji iš lengvo prieina prie stalo ir staigiu judesiu nužeria viską ant žemės. Įbėga IVANAS PETROVIČIUS ir, apstulbęs, sustoja duryse...*)

Uždanga

Vienuoliktas paveikslas

Žemutė senovinė cerkvė Vasilijaus saloje. Skaisčioje saulės šviesoje iš tamsos išskyla: pultas, kur parduodamos žvakės, šalimais platus suolas, grotelėmis užtaisytas langas, timsras šventojo veidas, nublukę angelų sparnai, auksinės aureolės. Vidurdienis. Elgetos, luošiai, apsigimėliai sėdi priecerkvyje. Tolydžio privažiuoja kariatos, ir čia ponja su gėlėmis, su pakeltu valkčiu, čia vyras, nusiimdamas kepurę ar juodą skrybėlę, žengia į cerkvę, kur jau vyksta pamaldos. Choras dusliai gieda: „Palaiminti visi, kurie bijosi viešpaties... palaimintas esi tu ir gera tau bus...“

Įeina IVANAS PETROVIČIUS ir KATIA; ji neaukšto ūgio, lėnos ir romios veido išraiškos. Kiek tolėliau nuo jų eina senutė prancūzė madam ALBERT. Madam ALBERT paeina į priekį, KATIA ir IVANAS PETROVIČIUS pasilieka netoli durų.

KATIA. *(Ivanui Petrovičiui).* Mes labai vėlai susipažįstame, reikėjo anksčiau, nors aš jus ir seniai seniai pažįstu. Ligi šiol negalėjau būti pas Natašą. Mane taip šnipinėjo, jog baisu. Aš ištisas dvi savaites kalbinau madam Albert, ir pagaliau ji sutiko leisti mudviem susitikti čia, savo pažįstamųjų vestuvėse... O jūs, jūs, Ivanai Petrovičiau, nė karto nebuvote pas mane užėjęs! O kaip man reikėjo jus matyti... Dieve mano, kaip man dabar plaka širdis... O ką, kaip jūs manote, ar nepyks ant manęs Nataša?

IVANAS PETROVIČIUS. Ne, už ką gi, Katerina Fiodorovna?

KATIA. Na taip... žinoma, už ką gi; aš tiesiai pasakysiu jai, jog taip tikėjau ja, kad atvažiavau nebijodama... pagaliau, ką gi aš kalbu, juk aš esu tikra, kad Nataša yra kilniausia būtybė. Ar ne tiesa? Žinote, Ivanai Petrovičiau, aš dabar kaip patamsyje, aš laukiau jūsų kaip šviesos. Pasakykite, ar bus Alioša ir Nataša drauge laimingi, ar ne? Tai man reikia žinoti galutinai apsisprendžiant.

IVANAS PETROVIČIUS. Mano nuomone, jie negali būti laimingi. Jie ne pora.

KATIA. Aš taip ir maniau! Aš labai labai noriu matyti Natašą, nes man reikia daug apie ką su ja pasikalbėti, ir man atrodo, kad mudvi viską nuspręsimė. Ji turi būti labai protinga, rimta, tiesi ir graži. Juk taip?

IVANAS PETROVIČIUS. Taip.

KATIA. Na, tai kaipgi ji galėjo pamilti Aliošą, tokį vaikiščią? Išaiškinkite man tai, aš dažnai apie tai galvoju.

IVANAS PETROVIČIUS. To negalima išaiškinti, Katerina Fiodorovna, gal ji pamilo jį... kaip čia pasakius... Aš paklausiu jus pačią: juk jūs jį mylite?

KATIA. *(Tyliai).* Rodos, labai myliu... *(Pauzė).* Jis be jokio melo, ir kai jis pasižiūri tiesiai į akis, tai man šitai labai patinka... Aš dėl to kalbu su jumis taip atvirai, kad žinau jūsų pirmąją istoriją su Nataša iki Aliošos; aš verkiau, klausydamasi jos.

IVANAS PETROVIČIUS. O kas jums pasakojo?

KATIA. Alioša, aišku, ir pasakojo su ašaromis akyse. Jis myli jus labiau, negu jūs jį. Kalbėkime apie tai, kas svarbiausia. Kaipgi man pasielgti? Aš iš pradžių taip samprotavau: jeigu jiedu vienas kitą myli, tai reikia, kad būtų laimingi, ir todėl aš turiu pasiaukoti. Paskiau aš patyriau kai ką daugiau apie jūdvių santykius, iš kunigaikščio, iš paties Aliošos, ir supratau, kad jiedu ne pora. Juk jeigu jie bus nelaimingi, tai jiems geriau išsiskirti, o paskui ir nusprendžiau: atvyksiu čia pati, ir mudvi su Nataša visą reikalą ir išspręsimė. Kad jūs žinotumėte, kaip man gaila Natašos...

IVANAS PETROVIČIUS. Neliūdėkite labai. Laikas ir be jūsų rūpinimosi išspręs. Juk jūs važiuojate su Alioša į dvarą?

KATIA. Taip, rytoj. To primygtinai nori kunigaikštis. Dieve, kas iš viso to išeis – nežinau. Aš jums apie viską dažnai ir daug rašysiu. Aš juk labai gerai žinau: kunigaikščiui rūpi mano pinigai. Jie mano, kad aš esu visiškai kūdikis. Aš jau nebe kūdikis. Keisti jie žmonės, patys lyg vaikai; na, ko jie rūpinasi?

(Girdėti šventiko balsas: „Pagarbintas viešpats dievas mūsų, nūnai ir visada, ir per amžių amžius...“.
Iškilmingai gieda choras: „Amen!“. Senė elgeta prieina prie Katios, toji paduoda jai išmaldą...
Praeina pavėlavusieji lankytojai... Įeina NATAŠA ir ALIOŠA. KATIA greitai prieina prie jų, nutveria už rankos Natašą ir bučiuoja ją).

(Rimtai ir net griežtai, Aliošai). Būk geras, palik mus pusvalandžiui. Nepyk, Alioša, tai dėl to, kad man reikia daug apie ką pasikalbėti su Nataša. Būk protingas, eik.

(ALIOŠA nuėjo).

O jūs, Ivanai Petrovičiau, pasilikite. Turite išklaudyti visą mudviejų pokalbį. *(Natašai).* Sėskime, aš atsisėsiu priešais jus. Man norisi pirma į jus pasižiūrėti.

(JIEDVI atsisėdo. Tyla).

Aš jau esu mačiusi jūsų fotografiją, man rodė Alioša.

NATAŠA. Ir ką, ar aš panaši atvaizde?

KATIA. *(Rimtai).* Jūs gražesnė. Aš taip ir maniau, kad esate gražesnė.

NATAŠA. Ir tikro? O aš tai neatsižiūriu jums. Kokia jūs gražutė!

KATIA. Ką jūs! Kur man!.. Brangute jūs mano! *(Pauzė).* Mudvi tik pusę valandos galėsime pabūti kartu, o mums reikia daug ką aptarti... Aš noriu... aš turiu... na, aš jus tiesiai paklausiu: ar jūs labai mylite Aliošą?

NATAŠA. Taip, labai.

KATIA. *(Nedrąsiai).* O jei taip... jei jūs labai mylite Aliošą... tai turite mylėti ir jo laimę...

NATAŠA. Taip, aš noriu, kad jis būtų laimingas... *(Pauzė).*

(Šventiko balsas: „Idant dievas atsiųstų jiems iš aukštybių meilės ir santaikos, melskime viešpaties pagalbą...“. Gieda choras).

KATIA. Bet ar aš padarysiu jį laimingą? Jeigu jums atrodo, ir mudvi nuspręsimė, kad su jums jis bus laimingesnis, tai... tai...

NATAŠA. *(Tyliai).* Tai jau nuspręsta, mieloji Katia, juk jūs pati matote, kad viskas nuspręsta. O jūs jį ar labai mylite?

KATIA. Taip, ir štai aš taip pat norėjau jus paklausti, tik to ir atvažiavau: pasakykite man, už ką būtent jūs jį mylite?

NATAŠA. Nežinau.

KATIA. Ar jis protingas, kaip jūs manote?

NATAŠA. Ne, aš jį šiaip, paprastai myliu...

KATIA. Ir aš taip pat. Man jo vis tarytum gaila.

NATAŠA. Ir man taip pat.

KATIA. Ir kaip jis galėjo jus palikti dėl manęs, nesuprantu! Štai, kai dabar jus pamačiau, ir nebesuprantu! (*Tyliai ją apkabina. Abi verkia*). Kad jūs žinotumėte, kaip aš jus myliu! Būkime seserys, visuomet rašykime viena kitai... o aš jus visą gyvenimą mylėsiu... aš jus mylėsiu, labai mylėsiu...

NATAŠA. Ar jis jums sakė, kad birželio mėnesį turės būti mudviejų vestuvės?

KATIA. Sakė. Jis sakė, kad ir jūs sutinkanti. Juk visa tai tik taip sau, jam nuraminti, ar ne tiesa?

NATAŠA. Žinoma.

KATIA. Aš taip ir supratau. Aš jį labai mylėsiu, Nataša, ir apie visa ką jums rašysiu. Rodos, jis dabar greit bus mano vyras; prie to einama. Miela Natašečka, juk jūs dabar grįšite... į savo namus?

NATAŠA. (*Tylėdama karštai ją pabučiavo*). Būkite laiminga!

KATIA. Ir... ir jūs... ir jūs taip pat.

(Šventikas skelbia: „Susižada dievo tarnas Joanas su dievo tarnaitė Jekaterina...“. Kaip ir anksčiau, gieda choras... Prieina ALIOŠA).

NATAŠA. (*Jam*). Ko gi tu verki? Kad skiriesi su manim? Juk birželio mėnesį parvažiuosi?

KATIA. (*Pro ašaras*). Ir tada bus jūsų vestuvės.

ALIOŠA. Aš negaliu, aš negaliu tavęs ir vienai dienai palikti, Nataša. Aš mirsiu be tavęs... tu nežinai, kokia man dabar esi brangi! Kaip tik dabar!

NATAŠA. (*Staiga pagyvėdama*). Na, tai štai kaip tu padaryk. Juk grafienė nors kiek pasiliks Maskvoje?

KATIA. Taip, beveik savaitę laiko.

NATAŠA. Savaitę! Tai ko bereikia geriau! Rytoj tu palydėk jas ligi Maskvos, tam vienos dienos tereikia, ir tuoj pat atvyk čia. Kai joms reikės išvažiuoti iš Maskvos, mudu atsisveikinsime jau visam mėnesiui, ir tu grįši į Maskvą jų lydėti.

KATIA. (*Susižvalgiusi su Nataša reikšmingu žvilgsniu*). O jūs vis dėlto dar keturias dienas išbūsime kartu.

(ALIOŠOS veidas švyti džiaugsmu, jis nori kažką pasakyti... Prieina madam ALBERT).

MADAM ALBERT. (*Katiai*). Depechez-vous de terminer votre rendez-vous. Les demi-heur convenues son passe.

(NATAŠA ir KATIA atsistojo. Choras gieda: „Isaija, likuj!“ – „Džiūgauk, Izajau!“).

KATIA. Juk mudvi daugiau niekad nebesusitiksimė.

NATAŠA. Niekad.

KATIA. Na, tai atsisveikinkime.

(JIEDVI apsikabina).

Nekeikite manęs, o aš... visuomet... būkite tikra, jus bus laimingas... Eime, Alioša!

(KATIA ir madam ALBERT nueina. NATAŠA spazmiškai apkabino Aliošą).

ALIOŠA. (*Ašaros jį smaugia*). Atleisk... atleisk man... už mano meilę ir už viską, kuo tave įžeidinėjau...

(NATAŠA jį peržegnojo, pabučiavo ir, užsidengusi rankomis veidą, susmuko ant suolo).

(Priėjo prie Ivano Petrovičiaus). Bičiuli mano, Vania! Aš esu tau nusidėjęs, bet būk man ligi galo brolis, nepalik jos, rašyk man apie viską, kiek galėdamas smulkiau... *(Nueina).*

(Pauzė. Taip pat iškilmingai gieda choras...)

NATAŠA. Vania! Štai viskas ir pasibaigė. Pusė metų gyvenimo! Ir visam gyvenimui!

IVANAS PETROVIČIUS. *(Palytėjęs ją ranka).* Nataša, tu turi karščio, pagailėk savęs...

NATAŠA. Ar mylėjau aš jį, ar nemylėjau, ir kas buvo toji mudviejų meilė? Ką, tau juokinga, Vania, kad tik dabar savęs to klausiu?

IVANAS PETROVIČIUS. Neaitrink sau širdies, Nataša...

NATAŠA. Aš jo nemylėjau kaip sau lygaus, taip, kaip paprastai moteris myli vyrą. Aš mylėjau jį kaip... beveik kaip motina. Katia pirma gerai pasakė: aš kaip tik mylėjau jį taip, tarytum man visą laiką buvo jo kažkodėl gaila... Man visuomet atrodė, kad jis dar mažas berniukas; aš sėdžiu, o jis, padėjęs man ant kelių galvą, užmiega, ir aš tyliai glostau jo galvą, jį myluoju... Katia, man rodos, gali padaryti jį laimingą. O! Tegu jie būna laimingi! Tegu, tegu, tegu! *(Pradėjo raudoti).*

(Iš cerkvės ima eiti senės, išsipuošę vestuvininkai, susirūpinę tvarkdariai, vaikai... Pasirodo jaunavedžiai; ji – visa gėlėse ir persišviečiančio gazo suknia).

(Pakėlusi galvą ir lyg nepažindama Ivano Petrovičiaus, jos akys sužibo). Tai tu! Tik tu vienas dabar likai. Tu jo neapkentei! Tu niekad negalėjai jam atleisti, kad aš jį pamilau... Dabar tu vėl su manimi! Ką gi? Vėl guosi, vėl įkalbinėsi, kad grįžčiau pas tėvą, kuris manęs išsižadėjo ir prakeikė. Nenoriu, nenoriu! Aš pati juos prakeikiu!.. Eik šalin, aš negaliu į tave žiūrėti! Šalin, šalin! *(Užsidengia veidą rankomis).*

(IVANAS PETROVIČIUS nueina. Iš minios atsiskiria VALKOVSKIS, prieina prie NATAŠOS).

VALKOVSKIS. *(Žiūrėdamas į ją meiliu žvilgsniu).* Mieloji mano, aš suprantu jūsų sielvartą; aš žinojau, kokia sunki bus jums šita minutė, ir todėl jaučiau pareigą jus čia pamatyti. Pasiguoskite, jei galite, bent tuo, kad, atsisakius Aliošos, jūs sukūrėte jam laimę. Bet jūs geriau už mane tai suprantate. Aš tik norėjau jums pareikšti, kad niekad ir niekur jūs nerasite geresnio draugo kaip aš. Man nenoromis teko prisidėti prie šio dalyko, bet aš vykdžiau savo pareigą. Patikėkite, man buvo sunkiau nekaip jums!

NATAŠA. Gana, kunigaikšti! Palikite mane ramybėje.

VALKOVSKIS. Būtinai, bet aš jūs myliu kaip savo dukterį, ir jūs leisite man būti jums naudingam.

NATAŠA. Man nieko nereikia, palikite mane.

VALKOVSKIS. Žinau, esate išdidi... Bet aš kalbu atvirai, iš širdies. Ką jūs dabar ketinate daryti? Susitaikyti su tėvais? Savo namuose jūs susilauksite tik priekaištų ir naujų kančių... Alioša maldavo mane, kad aš neapleisčiau jūsų ir būčiau jums bičiuliu. Jūs, tikriausiai, leisite man supažindinti jus su grafu Nainskiu. Jis yra labai įtakingas žmogus, jau senukas, ir jį priiminėti jums, merginai, galima. Jis parūpins jums gerą tarnybą... pas vieną savo giminaitę. Grafas gali būti naudingas ir jūsų tėvui... *(Išima iš kišenės pundelį popierinių pinigų).* Jūs leisite man įteikti jums tai kaip mano ir ypač grafo Nainskio gerų jausmų jums įrodymą. Čia, šitame pakete, yra dešimt tūkstančių rublių. Jūsų tėvas pralaimėjo man bylą, ir šitie dešimt tūkstančių bus kaip atlyginimas, kurį...

NATAŠA. Šalin, šalin su šitais pinigais! Aš jus kiaurai permatau... o, niekingas, niekingas, niekingas žmogau!

(Išeinantieji iš cerkvės apstulbę žvalgosi į juos. Įeina IVANAS PETROVIČIUS).

VALKOVSKIS. *(Iš pykčio išbalęs).* Tai jau nebegerai, mano miela. Jums siūloma globa, o jūs riečiate nosytę... Aš jau seniai galėjau patupdyti jus į grasos kalėjimą kaip tėvas jaunuolio, kurį jūs tvirkinote, betgi nepadariau to... che-che-che!

NATAŠA. O, dieve mano! *(Bėga link išėjimo).*

(IVANAS PETROVIČIUS prieina prie Valkovskio ir iš visos jėgos kerta jam į žandą. Minia apspinta juos).

Uždanga

Dvyliktas paveikslas

Pas Ichmenevus. Trečiojo paveikslo apstatymas. Diena. Kambaryje dėl artėjančios audros prieblanda. ICHMENEVAS pusiau guli, išsitiesęs krėsle. Jo galva aprišta skarele; jis miega. Į kambarį įeina IVANAS PETROVIČIUS ir NELĖ, jis veda Nelę už rankos.

IVANAS PETROVIČIUS. *(Duryse).* Nele, angele, ar nori išgelbėti mus visus? Senis dabar serga, jis nenori nė girdėti apie dukterį, bet jis ją myli, myli, Nele, ir nori su ja susitaikyti; aš žinau tai, aš visa tai žinau. Tikrai nori!.. Ar girdi, Nele?

NELĖ. *(Pašnibždomis).* Girdžiu.

IVANAS PETROVIČIUS. Na, tai aš įeisiu su tavim, pasodinsiu tave, ir jie gražiai, maloningai tave priims, ims klausinėti... Papasakok jiems, Nele, viską taip, kaip pasakojai man. Viską, viską papasakok! Nele! Išgelbėk Natašą! Ar nori to?

NELĖ. *(Keistu žvilgsniu pažvelgusi į jį).* Taip.

(Įeina ANA ANDREJEVNA).

IVANAS PETROVIČIUS. Atvedžiau jums savo Nelę. Ji apsigalvojo, ir dabar pati panorą pas jus eiti. Priimkite ir pamilkite ją...

(ANA ANDREJEVNA pulė prie Nelės, pabučiavo ją ir pasisodino šalia savęs. ICHMENEVAS nubudo ir įtariamai pažvelgė į Ivaną Petrovičių. Pauzė. Tolumoje girdėti griaudžiant).

ICHMENEVAS. Kaip anksti griaudžia šį pavasarį. O štai trisdešimt septintaisiais metais, atsimenu, mūs krašte griaudė dar anksčiau.

ANA ANDREJEVNA. *(Nelei).* Kuo tu, širdele, vardu?

NELĖ. *(Silpnu balsu).* Nelė.

ANA ANDREJEVNA. Tai Jelena, taip?

NELĖ. Taip.

ANA ANDREJEVNA. Tai kaip tu, širdele, nei giminių, nei tėvo motinos neturi?

NELĖ. *(Nutūkstančiu balsu ir baugščiai).* Neturiu.

ANA ANDREJEVNA. Girdėjau tą, girdėjau. O ar seniai tavo motutė mirė?

NELĖ. Neseniai.

ANA ANDREJEVNA. Širdele tu mano, našlaitėle!

ICHMENEVAS. *(Rūsčiai pažvelgė į ją).* Jos motina buvo nedoro žmogaus apgauta. Ji išvažiavo su juo, palikusi tėvą, o tasai apgaule išviliojo pinigus, išsivežė ją užsienin ir pametė... Taip, rodos, tu pasakojai, Vania?

(NELĖ didžiai sunerimusi pakilo iš vietos ir buvo beeinanti durų link).

Eikše, Nele. Sėskis čia, sėskis šalia manęs, štai čia – sėskis. *(Jis pabučiavo ją į kaktą ir tyliai paglostė jos galvutę).* Aš žinau, Nele, kad tavo motiną pražudė piktas žmogus, bet taip pat žinau, kad ji savo tėvą mylėjo ir gerbė.

NELĖ. *(Nedrąsiai, bet tvirtai).* Mamytė mylėjo senelį labiau, negu ją mylėjo senelis.

ICHMENEVAS. *(Šiurkščiai).* O iš kur tu žinai?

NELĒ. Žinau. Jis nepriėmė mamytės ir... išvarė ją...

(Pauzė).

ANA ANDREJEVNA. Tai kaipgi buvo, kur jūs gyvenote, kai senelis jūsų nepriėmė?

NELĒ. Kai mes parvažiavome, ilgai ieškojom senelio. Mamytė man sakė, kad senelis labai ant jos pyksta ir kad ji pati esanti visa kuo kalta. „Jis man neatleis, – sakė ji, – bet, galbūt tave pamatys ir pamils, o dėl tavęs ir man atleis“. *(Pauzė).* Mamytė parvažiavo čia sunkiai sirgdama, jai labai skaudėjo krūtinę. Mes ilgai ieškojom senelio ir negalėjom rasti, o pačios nuomojomės kampą rūsyje.

ANA ANDREJEVNA. Kampą rūsyje, ligonė!

NELĒ. Taip... kampą... Mamytė buvo neturtinga.

ICHMENEVAS. Tai kaip, Vasilijaus saloje sau kampą nuomojotės? Pas tą Bubnovą, ar ką?

NELĒ. *(Patylėjusi).* Ne, ne ten... o pirmą Meščianskos gatvėje. Mamytė man sakydavo: „Būk neturtinga, Nele, ir kai aš mirsiu, pas nieką neik, būk viena ir dirbk, o jei nebus darbo, tai elgetauk, bet pas juos neik“. Kartą sutemus ėjome gatve, staiga mamytė sušuko: „Azorka! Azorka!“ ir didelis šuo pribėgo prie mamytės, suinkštė ir šoko prie jos... Čia aš pirmą kartą ir pamačiau senelį. Senelis labai nusigando ir visas išbalo, ir kai pamatė, kad mamytė guli šalia jo, apkabinusi kojas – išsiplėšė, trenkė lazda į akmenis ir greitai nuėjo šalin. Azorka dar likosi ir vis cypė ir laižė mamytę. O mamytė gulėjo kaip negyva, aplinkui prisirinko žmonių, atėjo policija...

ICHMENEVAS. *(Su kažkokiu irzliu šiurkštumu).* Ką gi, tavo motina įžeidė savo tėvą, ir jis pelnytai ją atstūmė...

NELĒ. *(Griežtai).* Mamytė man tą pat sakė.

(Pauzė).

ANA ANDREJEVNA. Tai kaipgi, judvi daugiau ir nebematėte senelio?

NELĒ. Aš ėjau į krautuvėlę duonos; staiga pamačiau Azorką, jis ėmė apie mane šokinėti ir man rankas laižyti. O senelis išėjo iš krautuvėlės, paėmė mane už rankos, pirkto iš gatvės prekininko meduolinį gaidelį ir žuvytę, ir kai traukė iš kišenės pinigų, tai jo rankos labai drebėjo, ir jis išmetė penkiakapeikį, o aš jam pakėliau. Jis man tą penkiakapeikį padovanojo ir meduolius atidavė... Tada aš parėjau pas mamytę ir papasakojau jai viską apie senelį. Mamytė iš pradžių netikėjo, o paskui labai apsidžiaugė ir sakė: „Žinai ką, Nele, aš dabar negaliu eiti, bet aš parašysiu tavo seneliui laišką, nueik pas jį ir atiduok. Ir žiūrėk, kaip jis laišką skaitys ir ką pasakys...“. Aš atėjau pas senelį, o senelis, kai tik pamatė laišką, pastvėrė lazda, bet neuždavė, o tik išvedė mane į priemenę ir išmetė man laišką neatplėštą...

(Smarkiai trinktelėjo griaustinis. Pradėjo lyti. Kambaryje pasidarė tamsu).

ICHMENEVAS. *(Žvalgydamasis į langus).* Tai tu daugiau ir nebematei savo senelio?

NELĒ. Ne, mačiau...

ANA ANDREJEVNA. Taip, taip! Pasakok, širdele mano, pasakok!

NELĒ. Tada prasidėjo žiema, pasnigo. Visi pinigai mums išsibaigė, vaistų nebuvo už ką pirkti, na ir valgyti nieko nevalgėme. Tai aš trečios dienos rytą atsikėliau ir ėmiau rengtis. Mamytė paklausė, kur aš einu. Aš ir pasakiau: pas senelį, pinigų prašyti... Kai tik pas jį atėjau, jis šoko ant manęs ir ėmė trypti kojomis, bet aš jam tuoj pasakiau, kad mamytė labai serga... neturime ko valgyti. Jis ėmė šaukti ir išstūmė mane į laiptus, paskui staiga atrakino duris, išnešė smulkių pinigų, vis penkiakapeikių, ir

sviedė man juos ant laiptų. „Štai tau, – sako, – imk, tai viskas, ką turiu, ir pasakyk savo motinai, kad aš ją prakeikiu“, – o pats užtrenkė duris. Aš surankiojau penkiakapeikius patamsy, atidariau duris, užsimojau ir iš visų jėgų sviedžiau jam visus pinigus, taip jie ir nuriedėjo: „Štai, imkite savo pinigus! Nereikia jūsų pinigų mamytei, užtat kad jūs ją prakeikiate“.

ANA ANDREJEVNA. (*Nežiūrėdama į Ichmenevą*). Taip ir reikia jam, tavo senelis buvo piktas ir žiaurus.

NELĖ. Mamytė, tik visa tai sužinojo, atsikėlė iš lovos, apsirengė, pastvėrė mane už rankos ir pasakė, kad vesčiau ją pas senelį, o jau seniai buvo naktis. Mes atėjome į didelę gatvę; čia prie vienu namų stoviniavo kariatės, o languose visur šviesu, ir buvo girdėti muzika. Mamytė man pasakė: „Nele, ir tu galėtum ten būti, turtinga ir gražia suknele apsilvilkusi. Bet aš to nenoriu. Lik neturtinga, dirbk ir išmaldos prašyk, o pas juos neik; o jeigu kas ir ateitų tavęs vadinti, pasakyk: nenoriu pas jus!“. (*Iš susijaudinimo drebėdama, įkaitusiu veideliu*). Taip man sakė mamytė, kai sirgo, ir aš visą gyvenimą dirbsiu, ir pas jus atėjau taip pat dirbti, bet nenoriu būti kaip duktė...

ANA ANDREJEVNA. (*Stipriai apkabindama Nele*). Ką tu, ką tu, širdėle mano! Juk tavo motutė tuo metu sirgo, kai šitaip sakė.

ICHMENEVAS. (*Šiurkščiai*). Be proto buvo.

NELĖ. Tegū be proto, bet ji man taip prisakė, ir taip aš visą gyvenimą būsiu. Ir kai ji man taip pasakė, tai net apalpo.

ANA ANDREJEVNA. Viešpatie dieve! Ligonė, gatvėje, žiemą?

NELĖ. Po to motutė jau ir nebesikėlė, o po trijų savaičių mirė...

ANA ANDREJEVNA. O tėvas kaip? Nejau ir neatleido?

NELĖ. (*Skausmingai prisiversdama*). Neatleido! Paskutinę dieną prieš mirtį mamytė pasišaukė mane ir tarė: „Šiandien aš mirsiu, Nele“, buvo benorinti dar ką pasakyti, bet jau nebegalėjo. Aš patyliukais ištraukiau ranką ir nubėgau pas senelį. Kai jis mane pamatė, tai taip nusigando, jog visas išbalo ir ėmė drebėti. Aš tik tiek ir teištariau: „Tuoju mirs“. Jis pradėjo blaškytis, nežinojo, ko stvertis; mes kartu išbėgome. Staiga jis pargriuvo, ir skrybėlė nusirito jam nuo galvos. Aš pakėliau jį, vėl uždėjau skrybėlę ir ėmiau jį vesti už rankos, ir tik prieš pat naktį pasiekėm namus... Bet mamytė jau buvo mirusi. Tada aš priėjau prie nebegyvos mamytės, pagriebiau senelio ranką ir surikau jam: „Štai, žiaurus ir piktas žmogau, štai, žiūrėk!“. (*Pašoko, išsilaisvino iš Anos Andrejevnos glėbio ir atsistojo vidury kambario*).

(*ANA ANDREJEVNA šoko prie jos*).

ANA ANDREJEVNA. Aš būsiu tau dabar motina, Nele! Išeisim, mesim juos visus, žiaurius ir piktus! Eikim, Nele, eikim iš čia! Eikim!..

ICHMENEVAS. (*Išsitiesęs krėsle, trūkčiojančiu balsu*). Kur tu, Ana Andrejevna?

ANA ANDREJEVNA. Pas ją, pas dukterį, pas Natašą!

ICHMENEVAS. Pala, pala, palauk!

ANA ANDREJEVNA. Aš ilgai laukiau, ir ji ilgai laukė, o dabar liks sveika!.. (*Nusisuko*).

(*ICHMENEVAS stovi prieš ją, pagriebęs savąją skrybėlę, ir drebančiomis rankomis velkasi paltą*).

Ir tu... ir tu su manim!

ICHMENEVAS. Nataša, kur mano Nataša! Kur mano duktė? Kur, kur ji? (*Puolė prie durų*).

ANA ANDREJEVNA. Atleido! Atleido!

(*Durys atsidaro, ir į kambarį įbėga išbalusi, spindinčiomis akimis NATAŠA. Pamačiusi tėvą, ji suklykusi puolė prieš jį ant kelių*).

ICHMENEVAS. (*Pakėlė ją kaip kūdikį, nunešė į savo krėslą*). Gyvenime mano!.. Džiaugsme mano!

NATAŠA. Atsistokite, tėveli! Atsistokite gi!

ICHMENEVAS. Ne, Nataša, aš turiu gulėti prie tavo kojų tol, kol mano širdis pajus, kad tu man atleidai. Aš tave keikiau – ir aš galėjau tave prakeikti! O tu, o tu, Nataša, ko gi tu pas mane nėjai? Juk tu žinojai, kaip tave priimsiu!.. Per visą tą laiką aš tave dvigubai, tūkstantį kartų labiau mylėjau negu pirma!

NATAŠA. (*Nusilpusiu, džiaugsmo ašarų kupinu balsu*). Bet pabučiuokite gi mane į lūpas, į veidą, pabučiuokite, kaip mamytė bučiuoja!

ICHMENEVAS. O, Nataša! Ar tu kada sapnuodavai mus? O aš sapnuodavau tave kiekvieną naktį... Kiek kartų aš, Nataša, ėjau pas tave vakarais, nors šešėlio tavo pro langą pamatyti, palaiminti tavęs nakčiai. Keikiau? Bet juk tą vakarą aš buvau pas tave atėjęs, norėjau tau atleisti, ir tik nuo durų sugrįžau... (*Pakėlė ją iš krėslu ir stipriai stipriai prispaudė prie širdies*). O, dėkoju tau, dieve, už viską, už viską, ir už tavo rūstybę, ir už tavo malonę!.. Ir už tavo saulę, kuri nušvito mums dabar, po audros! Už visą šią minutę dėkoju! (*Pauzė. Žvalgydamasis*). Kurgi Nelė?

ANA ANDREJEVNA. Oi, kurgi ji? Širdelė mano! (*Pastebi Nelę kampe už durų*).

NELĖ. (*Kaip be sąmonės, nutraukdama pakabintą ant krūtinės kapšeljį*). Mamytė, kur mamytė? Kur mano mamytė? (*Suklykus susmuko ant grindų*).

(*VISI puola prie jos*).

IVANAS PETROVIČIUS. (*Pakėlė ant grindų nukritusį kapšeljį, atvėrė jį*). Nelė žino viską...

ICHMENEVAS. Ką?

IVANAS PETROVIČIUS. Kad ji yra kunigaikščio Valkovskio duktė. Ne šiaip kunigaikščio duktė, o teisėta duktė – ar suprantate tai?

ICHMENEVAS. Negali būti!

IVANAS PETROVIČIUS. Viską išaiškino Maslobojevas. Štai jos motinos laiškas. (*Skaito*). „Tai jūsų duktė, ir jūs pats žinote, kad ji jūsų duktė. Aš liepiu jai eiti pas jus, kai numirsiu, ir atiduoti jums į rankas šį laišką... Nelė žino viską, viską...“

ICHMENEVAS. Dieve mano! Jis turėjo bent aprūpinti Nelę!

NELĖ. (*Atsigavusi, vos girdimu balsu*). Vania, nueik pas jį ir pasakyk, kad aš jį prakeikiu, ne už save, o už mamytę prakeikiu... Pasakyk jam, kad aš geriau norėjau būti pas Bubnovą, o pas jį nėjau...

ICHMENEVAS. (*Prisitraukdamas pas save Natašą ir Nelę*). O! Tegu mes pažeminti, tegu mes nuskriausti, bet mes vėl esame kartu, ir tegu, tegu dabar džiūgauja tie išdidėliai ir pasipūtėliai, kurie mus pažemino, o ir nuskriaudė. Tegu jie meta į mus akmenį! Mes eisime ranka rankon, ir aš jiems pasakysiu: tai mano brangūs, tai nekalčiausi mano vaikai, kuriuos jūs nuskriaudėte ir pažeminote, kuriuos aš betgi myliu ir kuriuos laiminu amžių amžiams!..

NATAŠA. *(Silpnu balsu, ištraukdama iš tėvo glėbio savo ranką ir tiesdama ją Ivanui Petrovičiui).*
Vania! Vania! Juk tai buvo tik sapnas!

IVANAS PETROVIČIUS. Kas buvo sapnas?

NATAŠA. Viskas, viskas, viskas, visus tuos metus. Vania, kam aš sugrioviau tavo laimę! Mudu galėjome būti amžinai laimingi kartu!

Uždanga